

**BENEDEK DÓRA, LELKES ORSOLYA,
SCHARLE ÁGOTA ÉS SZABÓ MIKLÓS**

**A MAGYAR ÁLLAMHÁZTARTÁSI
BEVÉTELEK ÉS KIADÁSOK SZERKEZETE
1991-2002**

2004. augusztus

A tanulmány a szerző véleményét tükrözi, azaz nem tekinthető a
Pénzügyminisztérium hivatalos álláspontjának.

Szerzők
Benedek Dóra
Lelkes Orsolya
Scharle Ágota
Szabó Miklós
Pénzügyminisztérium

Sorozatszerkesztők: Lelkes Orsolya és Scharle Ágota
Pénzügyminisztérium
Közgazdasági kutató önálló osztály
pmfuzet@pm.gov.hu

A Közgazdasági kutató önálló osztály (korábban Stratégiai elemző önálló osztály) feladata, hogy a pénzügy-politika kiemelt területein a vonatkozó összefüggések feltárásával segítse a döntéshozatalt. Ennek érdekében saját kutatást végez, a meglévő tudományos eredményeket hozzáférhetővé teszi a döntés-hozók számára, és elősegíti a kormányzati munkában az igényes kutatási módszerek alkalmazását.

A Kutatási Füzetek sorozat célja a Pénzügyminisztériumban, illetve a Pénzügyminisztérium megrendelésére készült kutatómunkák eredményeinek bemutatása.

Az egyes tanulmányok letölthetők a Pénzügyminisztérium honlapjáról:

www.pm.gov.hu

Nyomtatott példányok a Sajtóosztályon rendelhetők

(e-mail: sajtofo@pm.gov.hu).

1. Bevezetés¹

Milyen forrásból származnak a magyar államháztartás bevételei, és mely kiadásokat finanszíroznak az adóforintok? Mennyiben tér el a bevételek és kiadások szerkezete az érett piacgazdaságokban megfigyelhető gyakorlattól? Tanulmányunk ezekre a kérdésekre igyekszik válaszolni aggregált szintű adatok összegyűjtésével és értelmező bemutatásával.

Az államháztartás szerkezetének optimális kialakítása részben hatékonysági megfontolások, részben politikai értékválasztások függvénye. Az optimalizálást azonban nem annyira a hatékonyság és az értékek konfliktusa, hanem sokkal inkább az nehezíti meg, hogy az állami bevételek és kiadások gazdasági és társadalmi hatásairól, és különösen a hosszú távú hatásairól a közgazdasági elméletek és az empirikus tapasztalatok is bizonytalan, illetve gyakran egymásnak ellentmondó következtetésekhez vezetnek. Ezért nem egy kiválasztott elméleti modellt használunk értelmezési keretként, hanem azokat a szempontokat és célokat, amelyek a hazai szakirodalomban, illetve a kormány stratégiai dokumentumaiban megjelentek.

A hazai szakmai körökben nagy az egyetértés az államháztartás reformjának szükségességéről, és amint egy közelmúltbeli konferencia² előadásai jelezték, a reformok céljainak és mibenlétének meghatározásában is van néhány, széles konszenzussal elfogadott elem. Egyetérteni látszik a szakma abban, hogy kívánatos volna a kiegyensúlyozott költségvetés, a felzárkózást biztosító, beruházás-bővülésre épülő növekedés lehetőségének megteremtése, és a jövedelemcentralizáció (bevételek a GDP arányában) csökkentése. A reform szükségességének indoklásában a hatékonysági érvek dominálnak, és kisebb hangsúlyt kapnak a társadalmi igazságosság, az újraelosztás kérdései (Csillag 2001a). A konkrét javaslatok szintjén szerteágazóak a vélemények. Többen ajánlják az adóbevételek jelentős visszafogását a balti államokra jellemző 30-35 százalékos szintre (például Csillag 2001b és Békesi 2001). Az eszközök között felmerül az állami feladatok világos definiálása (lásd például Pete 2001), a feladatok tényleges erőforrásigényének felmérése (szemben a fűnyíróelví megcsorításokkal), a magas adó és járulékszint csökkentése az adómorál javítása érdekében (lásd László 2001), a tőkejövedelmekre kivetett adók csökkentése a növekedés serkentése érdekében (Valentinyi 2002), illetve az

¹ A szerzők köszönettel tartoznak a tanulmány belső vitáján a Pénzügyminisztériumi kollégáktól kapott értékes észrevételekért.

² A konferenciát a Pénzügykutató Részvénytársaság rendezte 2001 áprilisában; az elhangzott előadásokból a Közgazdasági szemle 2001 októberi tematikus száma közölt válogatást.

önkormányzati szint, a decentralizáció megerősítése az intézményi és szakmai feltételek megteremtésével (Kopányi 2001).

Törvényi szintű előírás az államháztartás szerkezetére vonatkozóan nincs Magyarországon. Az *Államháztartási törvény* elsősorban az átláthatóságot és a pénzügyi fegyelmet kívánja biztosítani; az államháztartás működésének céljairól és feladatairól csak általánosságban rendelkezik.

A 2002-2006 évi *kormányprogram* a takarékos, kicsi állam felépítését jelöli ki célul, olyan reformok megvalósításával, amelyek az állami feladatok ellátásának minőségét is javítják. A program célul tűzi ki a közterhek és az állami újraelosztás mértékének csökkentését a gazdaság jövedelemtermelő képességének erősítése érdekében, és a belföldi megtakarítások és a külföldi tőkebehozatal ösztönzését, a magas növekedési pálya finanszírozási hátterének biztosítása érdekében. Szerepel a programban a kormányzati beavatkozás körének szűkítése, és a helyi és regionális szint megerősítése a pénzügyi források decentralizálásával. A produktív kiadások (elsősorban az infrastruktúra fejlesztése és a humántőke bővítése) terén viszont növekvő szerepvállalást jelez a kormányprogram.

Az EU integrációs stratégiánkat részletező 2004. évi *Konvergencia program* céljai között szerepel az államháztartás méretének fokozatos, folyamatos csökkentése, a külső egyensúly javításának, és a gazdaság versenyképességének növelése érdekében. A program szerint az adójellegű bevételek 2008-ra a GDP 37 százalékára csökkennek, a centralizációs hányad (bevételek a GDP arányában) 43-44 százalék körül alakul, az újraelosztás mértéke (kiadások a GDP arányában) a 2004 évre tervezett 48.8 százalékról 2008-ra 47 százalékra csökken.³ A bevételi oldalon a gazdasági versenyképesség javítása (a megtakarítások és befektetések ösztönzése), a lakosság adóterheinek mérséklése, és az EU tagsághoz kapcsolódó szabályozás-harmonizáció motiválja a programban előírányzott változtatásokat. A kiadási oldalon a takarékoság és a hatékonyság javítása a fő cél, amely néhány kiemelt terület⁴ kivételével a kiadások reálértékben vett csökkentésével jár együtt. Összhangban a kormányprogrammal, a konvergencia program is előírja, hogy a kiadások csökkentését olyan reformokkal kell megvalósítani, amelyek egyben az állami szolgáltatások minőségének javítását is biztosítják.

A fenti szakmai ajánlások és politikai törekvések némelyike jól mérhető célokat fogalmaz meg – az államháztartás aktuális pozícióját, ahol

³ Az EU transzferek nélkül a 2008-ra tervezett arányok szerint a centralizáció 41,2%, az újraelosztás 43,9%. (Magyarország konvergencia programja 2004.)

⁴ Ezek a nyugdíjak és szociális juttatások értékállósága, a NATO tagsággal összefüggő védelmi kiadások, a gyorsforgalmi úthálózat fejlesztése, és a négyes metró megépítése.

lehetséges, igyekszünk ezekhez viszonyítva bemutatni. A tanulmány általános célja a kiadási és bevételi oldal alapvető szerkezetének feltérképezése, így aggregált adatokra támaszkodik, következtetései a magyar adatok nemzetközi, illetve időbeli összehasonlításán alapulnak. Az adatok rendszerezett bemutatására törekszünk, annak érdekében, hogy az államháztartás átalakításáról folyó eszmecsere tényekre és széles áttekintésre támaszkodhasson.

Fontos kiemelni, hogy makroadatokon alapuló elemzésünk az újraelosztás igazságosságáról, illetve az adók és támogatások ösztönzési hatásairól keveset mond – ezek egyéni szintű vizsgálatot igényelnének, amelyre a jelen tanulmányban nem vállalkozunk. A hatékonyság és az újraelosztás vizsgálatában mindenütt a szűken értelmezett jólétet, a javak és szolgáltatások előállítását és fogyasztását tekintjük, és nem az életminőségben, életesélyekben megnyilvánuló jólétet. Ehhez egyrészt gazdagabb, és nemzetközi összehasonlítást is megengedő adatállományra, másrészt lényegesen több időre lett volna szükség. Végül, bár a költségvetéshez szorosan kapcsolódik, az államadósság és a deficit alakulását és pénzügyi hatásait sem tárgyalja a tanulmány, illetve csak annyiban, amennyire ezek a kiadások szerkezetét is alakítják.

A Bevezető további alfejezetei rövid áttekintést adnak az államháztartás közgazdasági elméletekben megjelenő hatásairól, az Európai Unió költségvetési politikára vonatkozó szabályozásáról, illetve a felhasznált adatokról. A tanulmány második fejezete az államháztartás méretét mutatja be európai összehasonlításban, a harmadik fejezet a bevételek szerkezetét, a negyedik a kiadások szerkezetét tekinti át. A Befejezésben foglaljuk össze azokat a pontokat, ahol megfontolandónak látjuk a kiadások vagy a bevételek szerkezetének átalakítását, illetve vázoljuk azokat az irányokat, ahol részletesebb kutatásra volna szükség.

1.1. Az államháztartás gazdasági hatásai elméleti megközelítésben

Az államháztartás az állam által felvállalt feladatok finanszírozásának kerete, kívánatos szerkezetét ezért éppen abból lehet levezetni, hogy az államnak milyen feladatokat kell felvállalnia, és melyikre mennyit érdemes költenie. A jóléti közgazdaságtan klasszikus válasza a kérdésre az, hogy az államnak ott kell szerepet vállalnia, ahol a piac kudarcot vall.⁵

⁵ Piaci kudarc akkor áll elő, ha a piac hatékony működéséhez szükséges alapfeltételek valamelyike nem teljesül. Ezek a feltételek: (i) a piac szereplői tökéletesen informáltak a termékek minőségét, árát és a jövőt illetően, (ii) a szereplők közel egyenlő gazdasági súllyal rendelkeznek (nincsenek monopóliumok), az árakat külső adottságként kezelik, és végül (iii) nincsenek külső gazdasági hatások (externáliák), közjavak, és növekvő skáláhozadék. Bővebben lásd például Csaba-Tóth (1999).

Ezt kiegészítheti még az a feladat, hogy a jövedelmek elosztását méltányosabbá tegye. A piaci kudarcokból levezethető pontos feladatlista azonban még nem született meg, vagyis nincs olyan elméleti keret, amely az ideális államháztartás definícióját megadná. Ráadásul az is megkérdőjelezhető (elméleti és empirikus alapon is), hogy az állam valóban képes-e a piaci kudarcok orvoslására, illetve ezirányú tevékenysége nem kerül-e többre, mint maga az elkerülni remélt veszteség.⁶ Végül, kérdéses az is, hogy a felvállalt állami feladatokat milyen eszközökkel oldhatja meg legjobban az állam: például, hogy mit érdemes szabályozással, és mit saját finanszírozással kezelni (erről bővebben lásd Hills, 2004). Az elméleti megközelítés mégsem teljesen haszontalan, az államháztartási kiadások megalapozott felülvizsgálatával, a sem újraelosztási, sem más, pozitív jóléti hatással nem bíró tételek megszüntetésével jelentős megtakarítást lehet elérni (lásd például Pete, 1995).

Az állam politikai és rendvédelmi funkcióin túli, gazdasági szerepvállalásának elsődleges indoka tehát az, hogy olyan tevékenységeket lát el, amelyek növelik a társadalom jólétét, de valamilyen okból piaci alapon nem, vagy nem jól működnének.⁷ Az ilyen állami beavatkozás növelheti a jelenbeli jólétet, vagy bővítheti a jövőbeni jólét forrásait. Ez utóbbinak kitüntetett figyelmet szentel az empirikus irodalom, amikor az egyes kiadástípusok és a *gazdasági növekedés* közötti kapcsolatot keresi.

A kiadásoknak ugyanakkor lehetnek nem szándékolt negatív hatásai is, az állami beruházások magánberuházásokat csökkentő kiszorítási hatásán keresztül, vagy a jóléti juttatások munkakínálatot csökkentő hatásán keresztül. A bevételek esetében is vannak ilyen *negatív ösztönzési, vagy torzítási* hatások, abból adódóan, hogy az adó- vagy járulékfizetéssel terhelt tevékenységek és tranzakciók a valós gazdasági hasznuknál kisebb hozamot hoznak a gazdasági szereplőknek, és így a befektetési és munkakínála-

⁶ A kormányzati kudarc eseteit, és az államháztartási reform elméleti megalapozását részletesen tárgyalja Pete (2001) a fent már említett konferenciára készített előadásában. A szélesebb irodalom áttekintésére itt nem vállalkozunk, erre vonatkozóan jó kiindulópontot ad például Csaba-Tóth (1999), Cullis és Jones 2003, és a Közgazdasági szemle említett 2001 októberi számában megjelent cikkek hivatkozásai.

⁷ A piaci kudarc eseteit a 4. lábjegyzet ismerteti. Példaképpen: pozitív externália lehet egy autópálya, ha a megépítéséből egy adott régió sok piaci szereplője profitál majd, de tőlük mégsem lehet az építés költségeit beszédni, mivel nehéz mérni, hogy az új út hozama pontosan mekkora, illetve nehéz megoldani, hogy az utat csak azok használhassák, akik hozzájárultak a megépítéséhez. A negatív externáliák (ahol egy piaci szereplő tevékenysége a társadalom számára káros mellékhatásokkal is jár, de ezeket a piac nem fizeteti meg vele) kezelése, például egy környezetvédelmi adó kivetése ugyanígy javíthatja az erőforrások allokációját.

ti döntések nem feltétlenül alakulnak úgy, hogy a gazdasági teljesítmény az elérhető legnagyobb legyen.

Végül, az államháztartás *újraelosztási hatása* megjelenik a kiadási és a bevételi oldalon is. Az állam adók és járulékok beszedésén keresztül jövedelmet von el az egyénektől és a gazdaság más szereplőitől, és ha az elvonás mértéke nem egyenletes, akkor egyesek relatíve több, mások relatíve kevesebb jövedelmet költhetnek el, mint ami a gazdasági teljesítményükből következne. Az állami bevételek jelentős része viszont közvetlenül visszakerül a lakossághoz jóléti juttatások, és szolgáltatások, jogosultságok formájában. Az egyének részesedésének mértéke általában eltér attól, mint ami adóbefizetéseikből következne: ez a kiadási oldal újraelosztási hatása.

Az adók és járulékok gazdasági hatásai

Nagyságrendjük szerint és az államháztartás gazdaságot érintő hatása szempontjából is a legfontosabb bevételek az adók és járulékok. Az egyes adótípusok gazdasági hatása és ebből következően a fentebb említett újraelosztási és torzítási hatása is eltérő lehet.

Az *indirekt* adók (például ÁFA, jövedéki adók, általában fogyasztásra kivetett adók) esetében közgazdasági értelemben nem azt terheli az adó, aki befizeti (tehát a jogi, szabályozási értelemben vett adózót). Az adót az államháztartás felé befizető gazdasági szereplő az adóterhet az áraiba beépítve áthárítja a vevőire. A *direkt* adók (például jövedelemadó, általában helyi adók) esetében az adó jogi és közgazdasági értelemben is ugyanazt a személyt terheli. A betegség, munkanélküliség, nyugdíj, vagy egyéb, az élet során előforduló kockázatok, események finanszírozását biztosító, kötelezően előírt *társadalombiztosítási járulékokat* a munkavállaló vagy a munkaadó fizeti.

Az *indirekt* adó viszonylag semleges a megtakarítási és befektetési döntések szempontjából, nem tesz különbséget az import és a helyi termelés között (ami különösen az EU esetében fontos szempont), és azonos módon kezeli a munka-, tőke- és transzferjövedelmeket, ezért nem hat ellenősztrőzőként a befektetési és munkapiaci döntések során.⁸ Mivel beszéde könnyebb, az indirekt adókból származó bevételek súlya általában nagyobb azokban az országokban, ahol gyenge az adómorál.

⁸ A fogyasztási adó akkor nem torzít, ha egységes, illetve legfeljebb a termékek eltérő ár rugalmasságának megfelelően változik. Az egységes fogyasztási adó az alacsonyabb jövedelműeket jobban megterheli, egyrészt azért, mert az ő fogyasztásukban nagyobb az alacsony jövedelemrugalmasságú jóságok súlya, másrészt azért, mert jövedelmük kisebb hányadát teszik ki az (adóval nem terhelt) megtakarítások. Ezeket a kedvezőtlen újraelosztási hatásokat viszont hatékonyabb lehet támogatásokkal kompenzálni, mivel ezek pontosabban célozhatók.

A *direkt* adó előnye, hogy esetében könnyebben érvényesíthető az egyenlőség, és az azonos elbánás elve, mint az indirekt adóknál, és lehetőséget ad arra, hogy az állam bizonyos csoportoknak jól célzott jövedelemtámogatást nyújtson. Hátránya ugyanakkor, hogy ellenőszközleg hathat a fogyasztás elhalasztását, azaz a megtakarítást érintő döntésekre.

A munkabér után fizetendő *direkt adók és társadalombiztosítási járulékok* növelik a munkaerő költségét és ezáltal ellenőszköznek a munkaerőkeresletet. A munkajövedelem után fizetendő adók és járulékok csökkenthetik a munkakínálatot is. Mérséklésük melletti érv lehet, hogy így csökkenthetők a munkanélküliségi csapda helyzetek: magas adó- és járulékkulcsok esetén a munkanélküliek számára kicsi a készlet, hogy munkát vállaljanak, ha a kapott nettó munkabér nem haladja meg azokat a szociális támogatásokat, amelyekre munkanélküliként jogosultak.

A kiadások gazdasági hatásai

A kiadások *nagysága* önmagában is kihat a gazdaságra, amennyiben finanszírozásuk hitelből történik, és ez a kamatlábak emelkedésén keresztül a magánberuházások kiszorításához vezet. A kiadások *szerkezete* is nagy jelentőséggel bír: az állami beruházások a tőkeállomány növekedésén keresztül közvetlenül serkenthetik a növekedést. A jóléti juttatások - amellet, hogy erős méltányossági érvek szólnak fenntartásuk mellett - növelhetik, vagy csökkenthetik is a gazdasági hatékonyságot. Többségük ugyanis valamilyen biztosítási problémával függ össze, amit a piac önmagában nem tud megoldani, de a kormányzati megoldás sem tökéletes: a juttatások nem csak a rászorulókhöz jutnak el, és az engedékeny feltételekkel megszerezhető támogatások csökkenthetik a munkakínálatot. Végül, azok a kiadások, amelyek a tőke- vagy a munka termelékenységét növelik, megemelhetik a hosszú távú növekedési rátát. Ez utóbbi körbe tartoznak az infrastrukturális fejlesztések, az oktatás és az egészségügy.

A növekedésre kifejtett pozitív hatás azonban nem pusztán az egyes kiadási kategóriáknak az összkiadáson belüli súlyától függ, hanem a kiadások minőségétől - attól, hogy mennyiben képesek bizonyos piaci tökéletlenségek megszüntetésére, vagy a pozitív externáliák kiaknázására. Ráadásul, ha pozitív is az elért hatás, a nagyságrendje nem feltétlenül nagy. Valentinyi (2002) például egy endogén növekedési modellben (általános egyensúlyi keretben) vizsgálta a kiadások hatásait, és azt találta, hogy a tőkejövedelmekre kivetett adók hatása a legerősebb, az egyéb adók és a kormányzat produktív kiadásai sokkal kisebb befolyást gyakorolnak a gazdaságra. Következtetése szerint a tőkejövedelmekre kivetett adók csökkentése - feltéve, hogy közben a nem produktív kiadások csökkennek, vagy más adók nőnek, vagyis, egyensúlyban marad a költség-

vetés – biztosabb módja a növekedés és felzárkózás elősegítésének, mint a produktív kiadások növelése.

A kiadások hosszú távú gazdasági növekedésre kifejtett hatását az alábbi táblázatban foglaljuk össze.

1. táblázat A kiadások hatása a hosszú távú gazdasági növekedésre

A hatás jellege	A növekedésre kifejtett hatás	Példák
produktív (+)	növeli a tőke vagy a munka határtermelékenységét	infrastruktúra beruházások, oktatás, kutatás-fejlesztés, egészségügy
improduktív (-)	csökkenti / nem növeli a határtermelékenységét	gazdasági szolgáltatások, reprezentációs kiadások

Forrás: European Communities (2004): 169. old. alapján.

Az empirikus irodalomban többé-kevésbé egyetértés mutatkozik abban, hogy a hosszú távú növekedés és az állami infrastruktúra beruházások, az oktatás és a kutatás-fejlesztés között pozitív összefüggés van (European Communities 2004). A hatás nagyságrendje azonban erősen vitatott, és ha az empirikus modellbe bekerülnek a növekedésre ható más tényezők is, a pozitív hatás már nem mindig szignifikáns. Rövid áttekintést ad a vonatkozó szakirodalomról Valentinyi (2002); ennek szkeptikus következtetése szerint az eredményekről általában kiderül, hogy nem robusztusak. A magyar adatok vizsgálata különösen nehéz, egyrészt az idősorok rövideksége, másrészt a gazdaság nagyfokú nyitottsága miatt. A fiskális politika hatását ugyanis csak akkor lehet azonosítani, ha a külső kereslet hatását kiszűrjük. Erre a problémára utal egy nemrég készült tanulmány, amely gyenge pozitív összefüggést talált a produktív kiadások és a növekedés között.⁹

1.2. Az államháztartást érintő Európai Unió alapelvek és tendenciák

Adózási alapelvek és az adórendszerek összehangolása az EU-ban

Az EU-ban az adópolitika alapvetően nemzeti hatáskörbe tartozik, célja a közkiadások finanszírozása és az újraelosztás, a monetáris unió szintjén pedig a stabilizáció, a sokkok ellensúlyozása a közös monetáris politika fenntarthatósága érdekében. Tehát az EU célja nem a nemzeti adórendszerek azonossá tétele, pusztán annak biztosítása, hogy a tagországok

⁹ Budapest Economics (2004). A tanulmány produktív kiadásnak tekinti a rendvédelem és közbiztonság, a törvényhozás és végrehajtás, az oktatás, az egészségügy, a környezetvédelem, a lakástámogatás, és a közúthálózat-kiadásait.

rendszerei kompatibilisek egymással és az EU célkitűzéseivel, különös tekintettel a javak, szolgáltatások, személyek és tőke szabad mozgására (4 szabadság elve), valamint a piaci versenyre.

Az EU szabályozása tiltja olyan adó alkalmazását, amely közvetett vagy közvetlen módon előnyt biztosít a hazai termelésnek a többi EU tagországgal szemben. Az ÁFÁ-ra és a jövedéki (tehát a legfontosabb *indirekt*) adókra vonatkozó szabályozás *harmonizált* az Európai Unión belül, mivel ezeknek kiemelt szerepe van a javak és szolgáltatások szabad mozgása szempontjából. A *direkt* adók összehangolása nem olyan jelentős, mint az indirekt adók esetében, sőt, számos direkt adó-szabályozás teljesen *nemzeti hatáskörbe* van utalva.

A *társadalombiztosítási járulékok* szabályozása egyáltalán *nincs összehangolva*, és nincs is semmilyen ezirányú törekvés; ezeket a járulékokat nem tekintik az adórendszer részének. E téren az EU mindössze annyit ír elő, hogy a Közösség területén belül az alkalmazottak vagy önfoglalkoztatottak ne fizessenek kétszer társadalombiztosítási járulékot.

A lisszaboni folyamat célkitűzéseinek megfelelően az EU kiemelt figyelmet fordít a következő két területre: (i) az adórendszer ösztönzési hatásai, tehát a munkaerőpiaci részvétel növelésének lehetősége, és (ii) az adórendszer szerepe a versenyképesség javításában. Tehát a tagországok *adórendszereinek átalakításánál* általában a megfogalmazott cél (i) a munkajövedelmet terhelő adók csökkentése, (ii) a vállalati bevételeket terhelő adók csökkentése és (iii) a tőkepiacok működésének javítása, bár a reformok eltérő mélységgel és intenzitással zajlanak. Az 1990-es években az adóterhek GDP-hez viszonyított arányának csökkentése volt a fő törekvés, elsősorban a személyi jövedelemadó kulcsok és a társadalombiztosítási járulékok, kisebb mértékben a vállalati nyereségadókulcsok csökkentésével.

Az államháztartás kiadásaira vonatkozó EU iránymutatás

Az államháztartás kiadási oldalára vonatkozóan nincsen általános érvényű előírás az Európai Unióban. A monetáris unióhoz csatlakozott, illetve csatlakozni kívánó tagországok számára a Stabilitási és Növekedési Egyezmény maastrichti kritériumai előírják, hogy az államháztartás hiánya nem lépheti túl a GDP 3 százalékát, és az adósságállomány nem haladhatja meg a GDP 60 százalékát.

A takarékos, fegyelmezett költségvetési politika mellett egyre nagyobb figyelmet kap a kiadások *minősége*. Ez elsősorban azt jelenti, hogy a kiadások nagysága mellett azt is vizsgálni kell, hogy a kiadások *összetétele* biztosítja-e a gazdaság stabilitását, a stratégiai célok megvalósulását, és a források hatékony és hatásos felhasználását. A költségvetési kiadásokról a nemzeti kormányok döntenek, de a stratégiai célok többsége, illetve a

stabilitás biztosítása már az EU szintjén meghatározott stratégia része, ezért indokolt, hogy a közösség figyelemmel kísérje a tagországok államháztartási kiadásainak szerkezetét.

Az Európai Bizottság olyan mutatórendszer¹⁰ kialakításán dolgozik, amely egyszerű eszközökkel jelzi az államháztartási kiadások gazdasági és társadalmi hatásait. Első lépésben a kiadások hosszú távú növekedést érintő hatására készítettek egy összetett indikátort, amely a meglévő aggregált nemzeti statisztikák szerint, az egyes kiadási típusok GDP arányos nagyságát értékeli. Az indikátor felépítését a 2. táblázatban foglaltuk össze.

2. táblázat A hosszú távú növekedési indikátor felépítése

A kategória tartalma és indoklása	Értékelés (pont)			
	min, max	Kiadások szintje		
		kicsi	átlagos	nagy
1. kamatkiadások	[-2,0]	-	-	-
2. nyugdíjellátások, közösségi fogyasztás, közszféra bérei; ezeknek a kiadásoknak egy szinten túl a foglalkoztatásra, a megtakarításokra és a beruházásokra lehet negatív hatása.	[-1,1]	+	+	-
3. hátrányos helyzetűeknek nyújtott támogatások, lakástámogatás, családi pótlék, munkanélküli segély; a túl alacsony kiadási szint a jövedelem-egyenlőtlenségek növekedésével járhat, a túl magas szint a morális kockázat és a járadékfüggőség kialakulása miatt fékezi a növekedést.	[-1,1]	-	+	-
4. oktatás, egészségügy, K+F, beruházás (a környezetvédelem még nem került be); a fizikai és emberi tőke beruházások, illetve a technológiai fejlesztés mindig ösztönzi a növekedést.	[0,2]	+	+	+

Forrás: European Communities (2002): 97-109. old. Megjegyzés: Az indikátor mindegyik kategóriához egyetlen pontértéket rendel, aszerint, hogy az adott csoportban a kiadás az EU átlagához képest mekkora, és azután ezeket összeadja (mindegyikhez egyenlő súlyt rendelve). Az első négy oszlop mutatja azt az intervallumot, amelyben az adott kiadási tétel pontokat kap: például a 3. kategória kiadásai 1 ponttal növelik az indikátort, ha mértékük azonos az EU átlagával, az átlagtól távolodva egyre kevesebbet érnek, és szélső esetben akár csökkenthetik is az összetett indikátor értékét.

¹⁰ Lásd European Communities (2002): 97-109, és European Communities (2003): 56.

A 2002 évi magyar adatok és az 1999 évi EU adatok felhasználásával kiszámított indikátor¹¹ szerint a magyar költségvetés minősége a holland és az osztrák között helyezkedik el, az EU középmezőnyében.

1.3. Felhasznált adatok

Az államháztartás bevételeinek és kiadásainak számbavétele többféle logika és besorolási rendszer alapján történik, ebben országonként és intézményenként is vannak – gyakran jelentős – eltérések. A tanulmány elkészítéséhez alapvetően három szempont alapján választottunk adatforrást: a nemzetközi összehasonlítás lehetősége, a rendelkezésre álló idősor hossza, és a részletezettség, a gazdaságot érintő hatások mérhetősége.

A *bevételi oldalon* az EU tagországok esetében ESA95 szerkezetű adatokat (European Commission, 2003), Magyarországra pedig, hivatalos ESA95 adat hiányában a Pénzügyminisztérium új GFS szerkezetű, eredményszemléletű adó- és járulékadatait¹² használtuk. A GFS-ESA eltérés nagyságrendjét a Függelékben mutatjuk be. Az implicit adóráták számításánál a KSH 2001-2002 évi, a háztartási szektor adatait tartalmazó számláira is támaszkodtunk.

A *kiadási oldal* nemzetközi adatai itt is ESA95 szerkezetűek, a magyar adatok a Pénzügyminisztérium ÁHÍR adatbázisából származó, konszolidált pénzforgalmi adatok. A nemzetközi összehasonlítást is mutató táblázatok magyar adata a Pénzügyminisztérium Költségvetési főcsoportjának ESA95 szerkezetben készített becslése, amely módszertanilag megegyezik az EU adatokkal. A kelet-európai országokra vonatkozó adatok az Európai Bizottság szintén ESA-95 alapú AMECO adatbázisából származnak.

2. Az államháztartás mérete

Az államháztartás mérete hatékonyság és értékválasztás kérdése is. A hatékonyság szempontjából egyrészt az adók teljes torzítási hatását, másrészt pedig azt kell megvizsgálni, hogy feladatainak ellátásához mennyi erőforrást von el a gazdaságtól az állam. Ezeket a hatásokat célszerű a bevételek nagyságával mérni. Nemzetközi összehasonlításban csak az adóbevételeket (ideértve a társadalombiztosítási rendszer bevételeit is)

¹¹ Magyarországra Szabó László, a PM Pénzügypolitikai osztályának szakértője számította ki az indikátort.

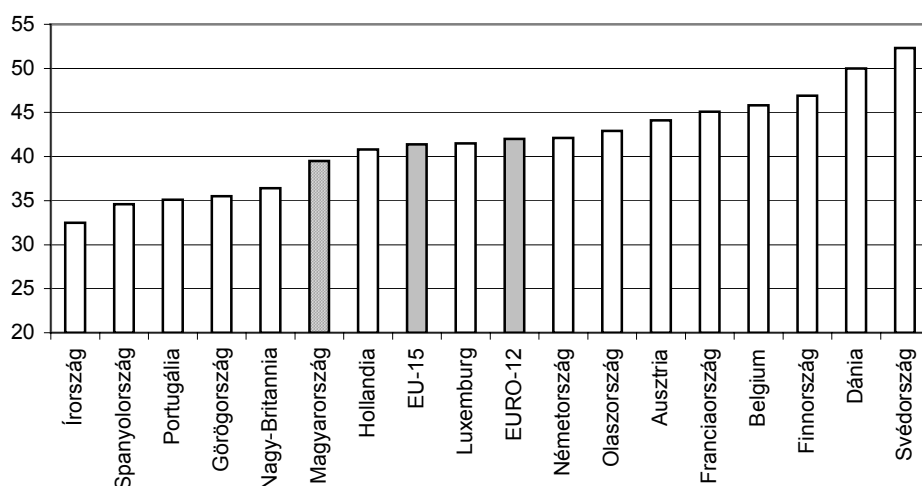
¹² A Pénzügyminisztérium Államháztartási pénzügyek módszertani és statisztikai osztályának számításai alapján, a 1999-2002 évekre tény, 2003-ra előzetes adatok. A felhasznált adatforrások részletesebb ismertetését lásd a Függelékben.

tekintjük, annak érdekében, hogy a privatizációból származó, illetve más, nem a hazai gazdaságot terhelő bevételek hatását kiszűrjük.¹³

Az államháztartás nagyságát a politikai értékválasztások és az intézményi berendezkedés is meghatározza. Esping-Andersen (1990, 1999) gyakran idézett tipológiája például liberális, konzervatív és szociáldemokrata jóléti rezsimeket különböztet meg,¹⁴ amelyek a kiadások nagyságrendjében és szerkezetében is sajátos eltéréseket mutatnak (a liberális rezsimek például inkább rászorultsági alapon, míg a szociáldemokraták univerzális elven adnak juttatásokat). A jóléti állam átfogó értékelésében tehát nyilvánvalóan nem lehet pusztán az állam méretéből, a kiadások nagyságrendjéből kiindulni.

Az alábbi ábra azt jelzi, hogy Magyarországon az adóbevételek GDP-hez viszonyított aránya nem sokkal az Európai Unió átlagos szintje alatt van, de jóval az ír, és valamivel a spanyol és portugál felett.

1. ábra Éves átlagos* adóbevétel a GDP %-ában

Forrás: European Commission (2003), a magyar adat PM (2004). Megjegyzés: Az EU tagországok esetében az 1995-2001 időszakra számítva, Magyarország esetében az 1999-2003 időszakra számítva.

A következő ábra azt mutatja, hogy az Európai Unió tagországaiban az egy főre jutó jövedelem és az adóbevételek mértéke között pozitív

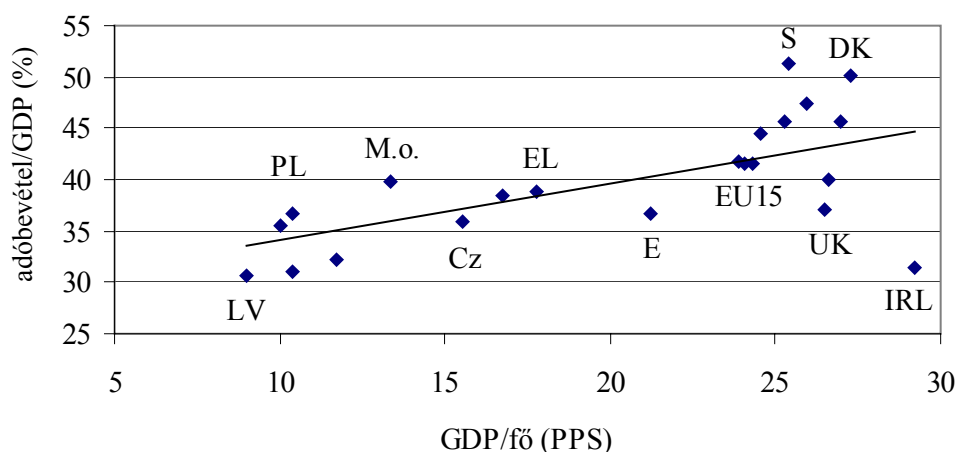
¹³ A keresztmetszeti összehasonlítást megnehezíti, hogy a kiadások és bevételek mértéke függhet az ország méretétől (a kormányzati intézményrendszer fix költségei miatt) és az állami funkciók ellátásában alkalmazott finanszírozási megoldásoktól is. Például egy szociális alapon adott adókedvezmény csökkenti az adóbevételeket, míg egy azonos célt szolgáló támogatás növeli a kiadásokat és így az adóbevételeket is. A mérési problémáit részletesen tárgyalja pl. Hjerpe (2003).

¹⁴ Magyarországra vonatkozóan lásd Tóth (1994), illetve Lelkes (2000).

összefüggés van: minél gazdagabb egy ország, a teljes kibocsátás annál nagyobb hányadát vonja el az állam adókon és járulékokon keresztül. Az összefüggés természetesen nem feltétlenül jelent ok-okozati kapcsolatot. A két változó együttmozgása többféle módon is előállhat: lehet, hogy a gazdagabb államok többet költenek közösségi fogyasztásra, vagy a többet költő államok gazdasága gyorsabban növekszik, illetve lehet mindkettő egy harmadik, közös tényező következménye is.

Az átlagshoz viszonyítva a nagy jóléti rendszert működtető svéd, illetve a dán államháztartás relatíve nagy, míg az ír államháztartás nagyon kicsi az ország fejlettségéhez képest. Érdeemes megjegyezni, hogy a kohéziós tagországokban (Görögország, Írország, Portugália és Spanyolország) alacsonyabb az említett időszakban az adóbevétel/GDP arány, mint Magyarországon, méghozzá jelentősen, 4-7%ponttal, bár Spanyolországban és Görögországban végig nőtt 1995-2001 között.

2. ábra Az adóbevételek aránya és az összjövedelem az EU15 tagországokban és 7 új tagországban, 2003

Megjegyzés: GDP/per fő (2003-ban, PPS alapon) és összes adóbevétel a GDP %-ában 2003-ban. A többi adóbevételre vonatkozó ábrától eltérően ezek az adatok az EU AMECO adatbázisból származnak, mivel ebben az adatbázisban találhatóak az új EU tagországra vonatkozó adatok is. Ebből kifolyólag előfordulhatnak apró eltérések a többi bemutatott adattól. Forrás:

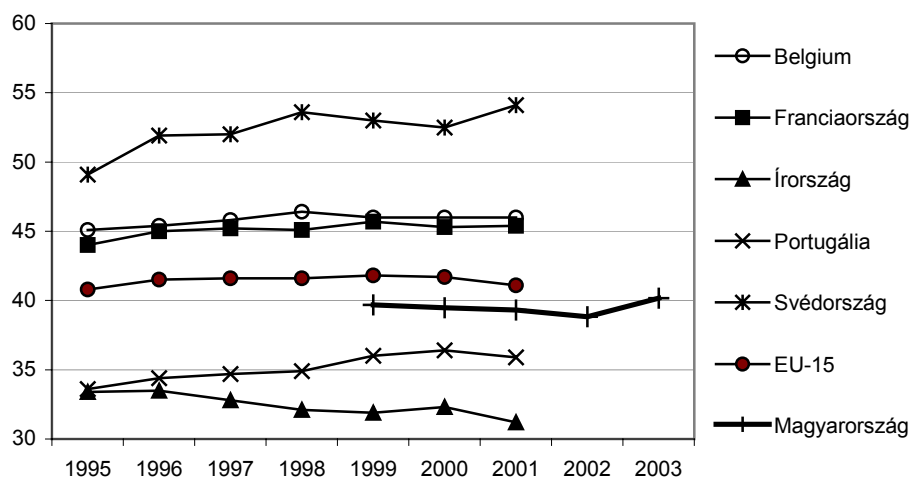
http://europa.eu.int/comm/economy_finance/indicators/annual_macro_economic_database/ameco_contents.htm, 2004. június 30-i letöltés

Szintén szembevetendő, hogy míg a balti államok, Spanyolország, és különösen a liberális hagyományú Írország esetében a fejlettségi szintből adódónál alacsonyabb az adóbevétel/GDP arány, addig Magyarország és Lengyelország a regressziós egyenes felett helyezkedik el, tehát az adóbevétel/GDP arány az egy főre jutó GDP alapján várhatónál magasabb.

Más szóval, Magyarországon relatíve nagyobb az állam mérete, mint az a gazdasági teljesítményéből következne.

Az időbeli tendenciákat illetően: Svédországban, és valamennyire Portugáliában emelkedett, Írországból csökkent, az EU15 átlag 40,8% és 41,8% között változott az adóbevételek aránya 1995-2001 között. Nincs tehát egyértelmű emelkedő vagy süllyedő trend, bár 2000-ról 2001-re a tagországok felében csökkent az adóbevételek/GDP arány. A magyar adatsorban sem látszik egyértelmű tendencia, bár ezt az idősor rövidsége is magyarázhatja.

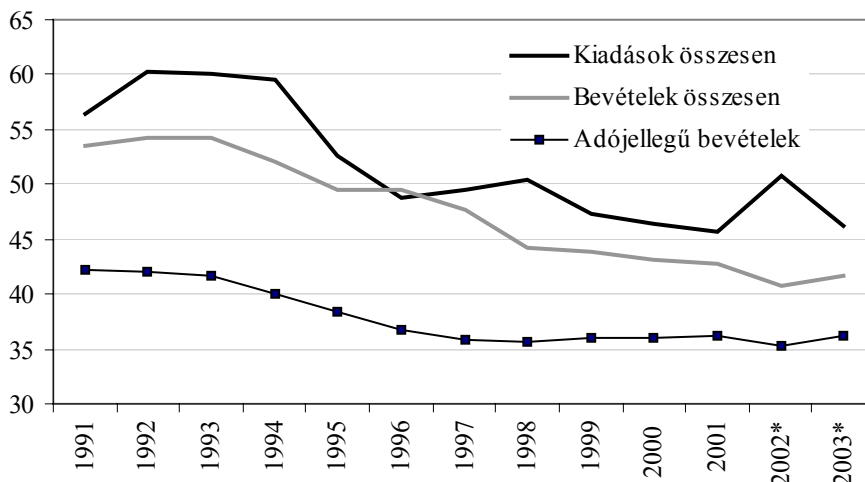
3. ábra Adóbevételek a GDP %-ában, nemzetközi összehasonlításban

Forrás: European Commission (2003), a magyar adat PM (2004).

Hosszabb magyar idősor pénzforgalmi szemléletű adatokból állítható elő. Ezek azt jelzik, hogy a magyar államháztartás összes bevétele és az adóbevételek is (a GDP-hez viszonyítva) jellemzően csökkentek a utóbbi években, 2003 kivételével, amikor enyhe növekedést mutatnak az adatok. Az alábbi ábra azt is megmutatja, hogy az adóbevételek súlya az összes bevételben folyamatosan nőtt.

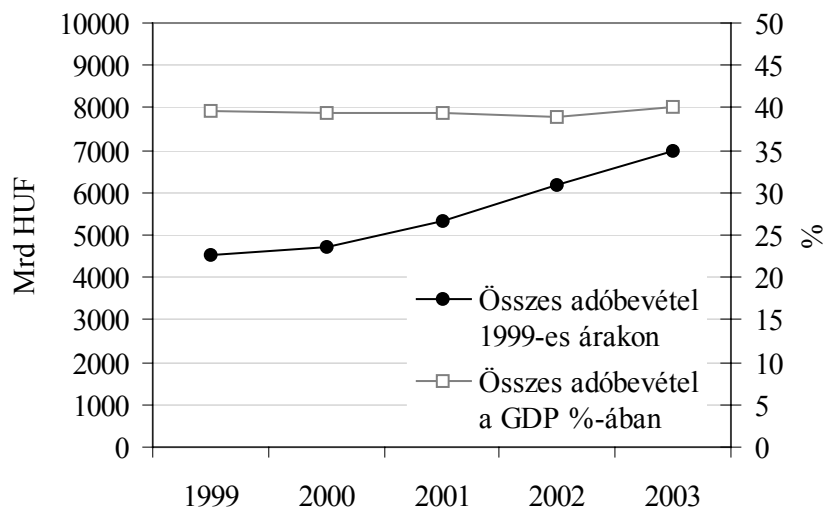
4. ábra A magyar államháztartás kiadásai és bevételei a GDP arányában, %

Forrás: Pénzforgalmi adatok, PM ÁHÍR adatbázis, konszolidált bevételek és kiadások *2002 előzetes tény, 2003 terv; AMECO adatbázis, GDP folyó áron, Ft-ban.

A stabilnak mutató GDP arányos adóbevételek mellett a magyar adóbevételek reálértéken (1999-es árakon) növekedtek 1999-2003 között, vagyis az adóbevételek nagyjából követték a GDP növekedését.

5. ábra Magyar adóbevételek alakulása 1999-es árakon (mrd HUF) és a GDP százalékában

Forrás: PM (2004).

3. A bevételek szerkezete

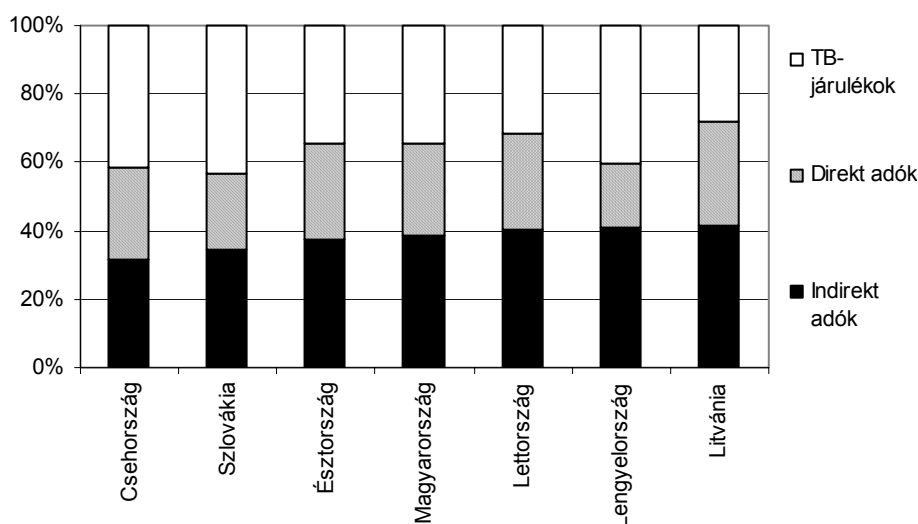
Ebben a fejezetben először az adóbevételeket mutatjuk be aggregált szinten, adótípusok, jogosult kormányzati szint és közgazdasági funkciók szerinti bontásban, végül pedig az aggregált adatok alapján számítható implicit effektív fogyasztási és jövedelemadó-rátákat.

3.1. Adóbevételek az adók típusa szerint

Mint azt a bevezetőben említettük, nem érdektelen, hogy az adóbevételek milyen jellegű adókból származnak. Eltérő ösztönzési hatásuk miatt három fő típust érdemes megkülönböztetni, úgymint indirekt adók (termékek és szolgáltatások adói, mint az ÁFA, a fogyasztási adó és a jövedéki adó, a vámok és vámjellegű befizetések), direkt adók (jövedelemadók, vagyoni típusú adók) és a társadalombiztosítási, munkaadói és munkavállalói járulékok.

Magyarországon a visegrádi országokhoz képest alacsony, a balti államokhoz képest magas a TB járulékok aránya a bevételekben, az indirekt adóké pedig éppen fordítva, a baltiakhoz képest alacsony, a cseh és a szlovák adathoz képest magas.

6. ábra Adóbevételek adótípusonként az összes adóbevétel százalékában 7 új EU tagállamban, 2003-ban

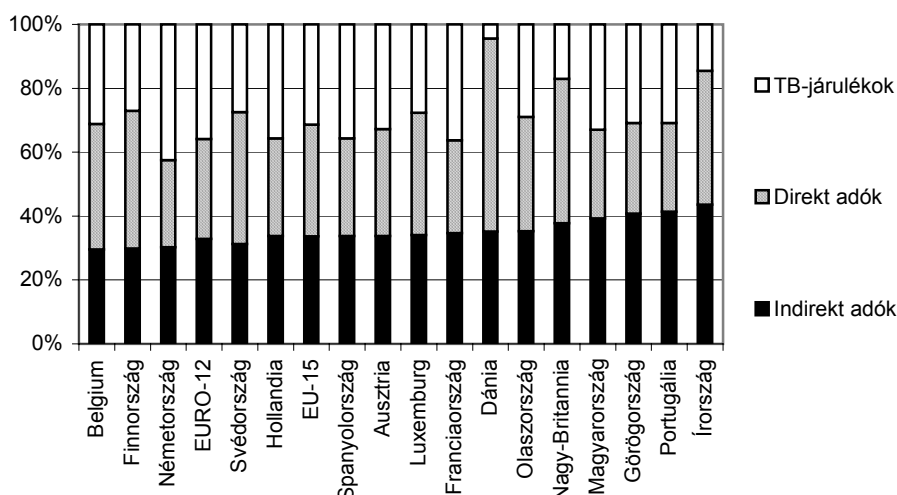

Megjegyzés: az adóbevételekre vonatkozó többi ábrától eltérően az itt látható adatok az AMECO adatbázisból származnak, mivel ebben az adatbázisban találhatóak az új EU tagországra vonatkozó adatok is. Ebből kifolyólag előfordulhatnak apró eltérések a többi bemutatott adattól. Forrás:

http://europa.eu.int/comm/economy_finance/indicators/annual_macro_economic_database/ameco_contents.htm, 2004. június 30-i letöltés

Az EU15 tagországokkal összehasonlítva viszonylag magas Magyarországon az indirekt adók és a TB-járulék bevételek aránya, és alacsony a direkt adóké, hasonlóan Portugáliához.

7. ábra Adóbevételek adótípusok szerint az összes adóbevétel százalékában, EU15 és Magyarország, 2001-ben

Forrás: European Commission (2003), a magyar adat PM (2004).

Az indirekt adók magas aránya általában ott jellemző, ahol rossz az adómorál. Ez az összefüggés az EU tagországok többségében működni látszik, kivétel a hagyományosan liberális gazdaságpolitikát folytató Írország és az Egyesült Királyság, ahol a közepes méretű feketegazdaság mellett magas az indirekt adók aránya.

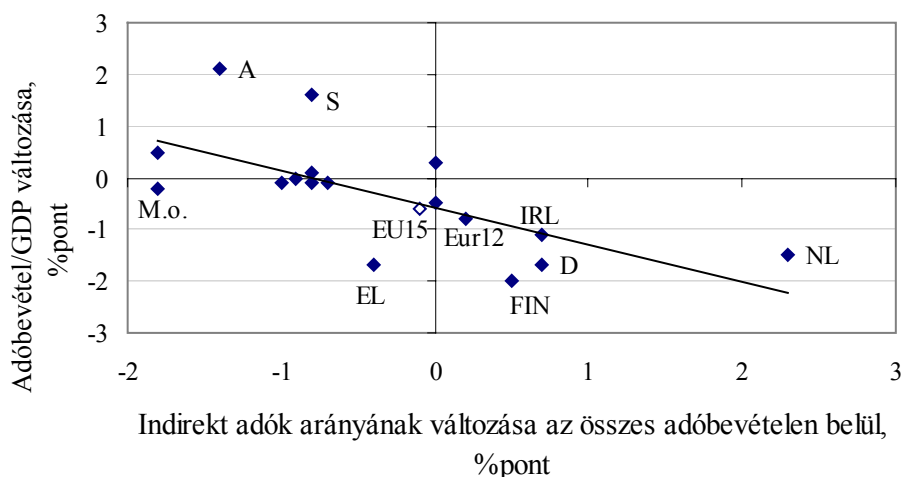
3. táblázat A feketegazdaság és az indirekt adók súlya a bevételekben

indirekt adók aránya	A feketegazdaság aránya a GDP-ben		
	inkább alacsony	közepes	inkább magas
0 -31 %		Németország Svédország	
32-36 %	Ausztria	Dánia Franciaország Hollandia	Görögország Olaszország Spanyolország
37-50 %		Írország Egyesült Királyság	Magyarország Portugália

Forrás: Schneider, F. és D. Enste (2000) 1990-93-as adatok alapján a következőkre becsülik a feketegazdaság arányát: Magyarország: 20-28%, Görögország, Olasz- és Spanyolország, és Portugália: 24-30%, Svédország, Dánia, Írország, Franciaország, Hollandia, Németország, és Egyesült Királyság: 13-23%, Ausztria: 8-10%. Az indirekt adók aránya 2001 évi adatok alapján, az EU 15 átlaga 33,7%.

Az elméleti bevezetőben már említettük, hogy az indirekt adók alkalmazása mellett erős hatékonysági érvek szólnak, ezért azt várnánk, hogy ahol a hatékonyság növelése jegyében csökkentik az államháztartás méretét, ott az indirekt adók súlya is növekszik. Az EU tagországok adataiban megvizsgáltuk azt a két évet, amikor a legtöbb országban csökkent az adóbevételek aránya az összjövedelemhez képest. Az alábbi ábra alapján általánosságban elmondható, hogy az adóbevételek GDP-hez viszonyított aránya és az indirekt adók súlya az összes adóbevételben ellentétesen változott 2000-ről 2001-re, vagyis ahol csökkent az adóbevételek aránya, ott nőtt az indirekt adók súlya, és fordítva.

8. ábra A bevételek mértéke és az indirekt adók arányának változása 2000 és 2001 között

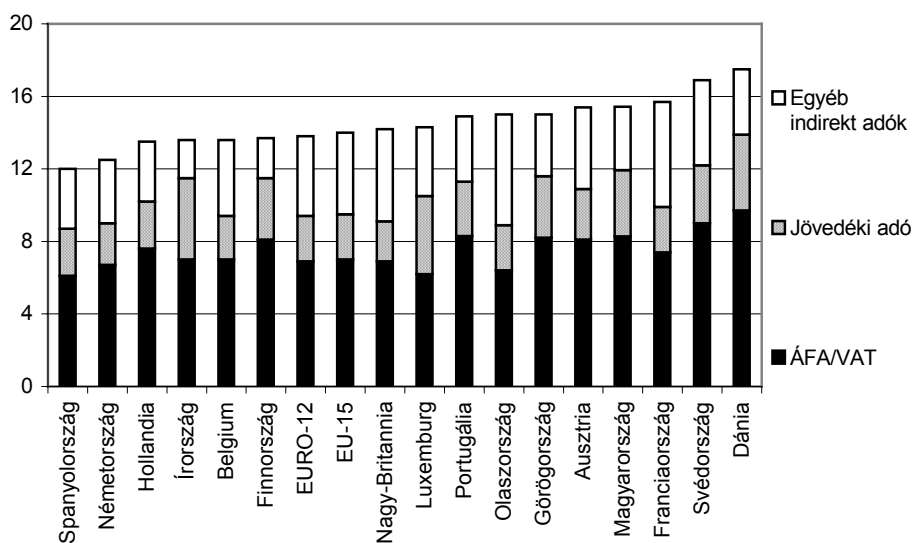
Forrás: European Commission (2003), a magyar adat PM (2004).

Az EU15 átlagában 2000-ről 2001-re kb. 0,6%ponttal csökkent az összes adóbevétel/GDP arány, és alig, 0,1%ponttal csökkent az indirekt adók súlya. Ez némiképp ellentmond az EU azon elvárásának, hogy miközben csökkenteni kell az adóbevétel/GDP arányt, a direkt adóbevételek csökkentése és a zöld (indirekt) adók térnyerése miatt az indirekt adóbevételek súlya nagyobb lesz. Azonban látható, hogy az Euro12 tagállamok átlaga eleget tesz ennek az elvárásnak, csakúgy, mint az ábra jobb alsó negyedében szereplő tagországok (például Németország, Hollandia, Írország és Finnország). Magyarországon alig csökkent az adóbevételek/GDP arány, ám jelentősen csökkent az indirekt adóbevételek súlya.

3.2. Indirekt adók

Míg az összes adóbevételen belül az indirekt adók aránya Magyarországon esetében az elmaradottabb EU tagországok értékei körül alakult, addig a GDP arányos indirekt adóbevétel magas (mivel magas az összes adóbevétel/GDP arány), az EU átlaghoz viszonyítva is. Az indirekt adókon belül az ÁFA aránya Magyarországon (54%) meghaladja az EU átlagot (50%).

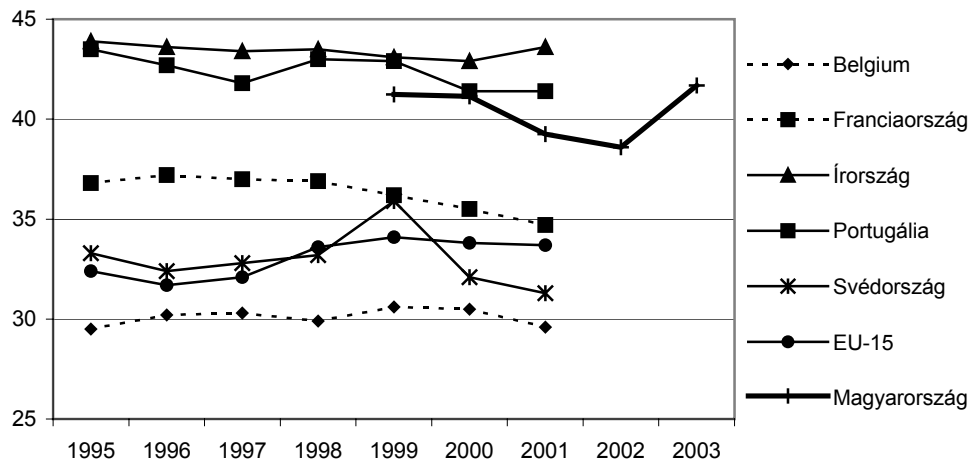
9. ábra Indirekt adóbevételek a főbb adónemek szerint a GDP arányában, 2001

Forrás: European Commission (2003), a magyar adat PM (2004).

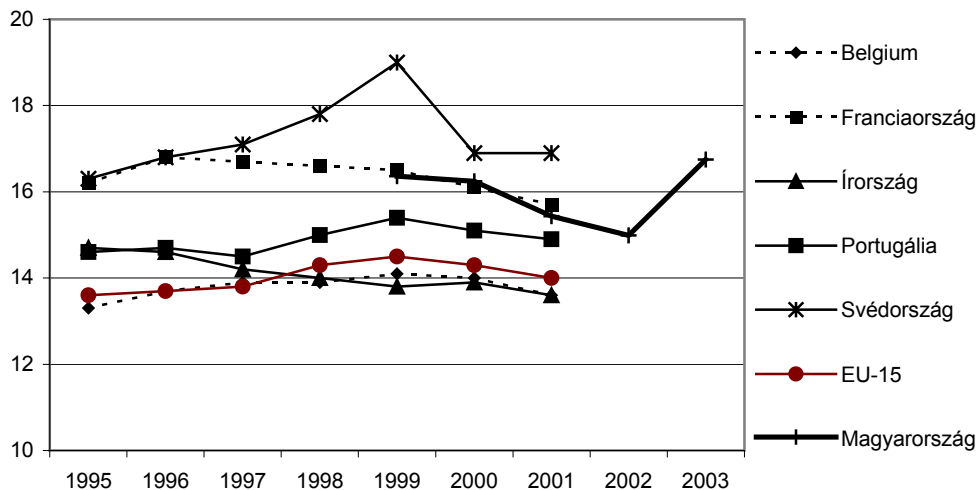
Az EU átlag szintjén nőtt az indirekt adóbevételek súlya és GDP-hez viszonyított aránya. Ahogy azt korábban említettük, Magyarországon magas az indirekt adók aránya az összes adóbevételen belül, és a GDP-hez viszonyítva is, ám nem látható egyértelmű trend. Írország esetében sincs világos trend az össz-adóbevételeken belül, de a GDP-hez képest csökkent az indirekt adók súlya. Portugáliában az összes adóbevételen belül kissé csökkent az arány, de a GDP-hez képest nőtt.

10. ábra Indirekt adóbevételek alakulása az összes adóbevételen belül

Forrás: European Commission (2003), a magyar adat PM (2004).

11. ábra Indirekt adóbevételek alakulása a GDP %-ában

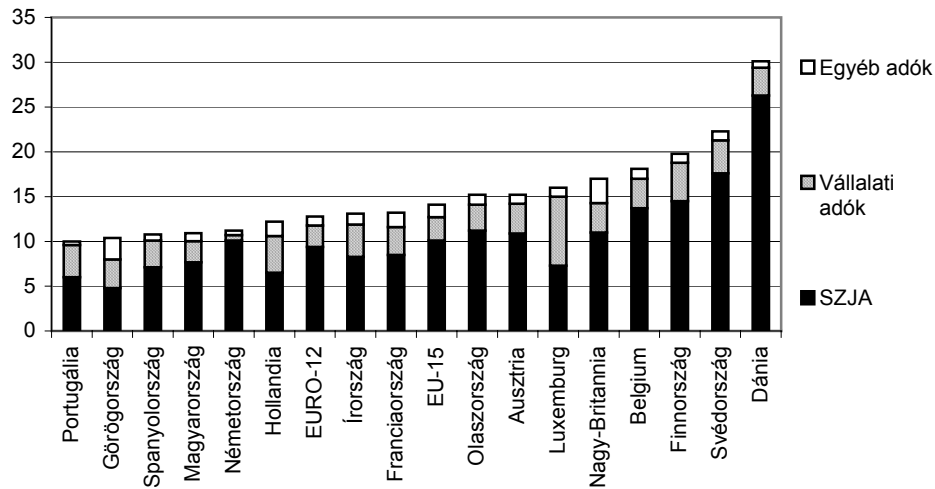
Forrás: European Commission (2003), a magyar adat PM (2004).

3.3. Direkt adók

Az EU tagországok többségében emelkedett a direkt adók aránya az összes adóbevételen belül és a GDP százalékában is; ezt a trendet valamennyire Magyarország is követi. Magyarországon jóval az EU átlag alatt van a direkt adóbevételek aránya, mind a GDP %-ában, mind az összes adóbevételen belül. Az egyéni szintű adatok elemzése nélkül azonban igen nehéz bármilyen következtetést levonni. Bár Magyarországon alacsony az SZJA bevételek aránya, az aktív dolgozók teljes népességhez viszonyított aránya is nagyon alacsony, így a kisebb adóteher a

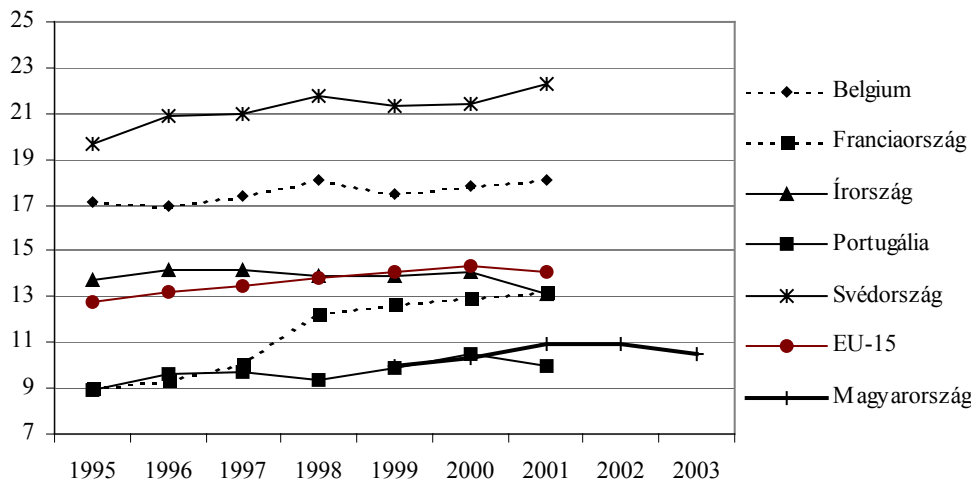
népesség kisebb hányadára oszlik el, így az egyéni szintű direkt adóteher feltehetően aránylag magas.

12. ábra Direkt adóbevételek a GDP %-ában, adónemek szerint, 2001

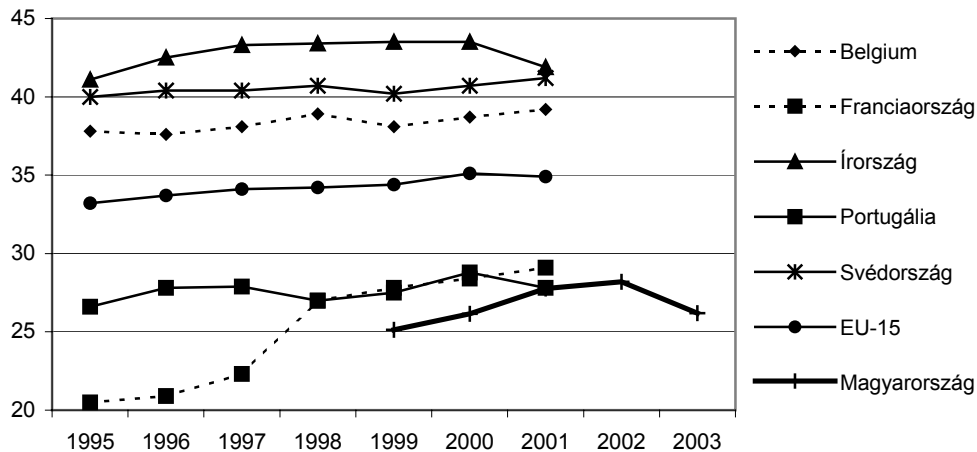
Forrás: European Commission (2003), a magyar adat PM (2004).

13. ábra Direkt adóbevételek a GDP %-ában

Forrás: European Commission (2003), a magyar adat PM (2004).

14. ábra Direkt adóbevételek alakulása az összes adóbevételen belül (%)

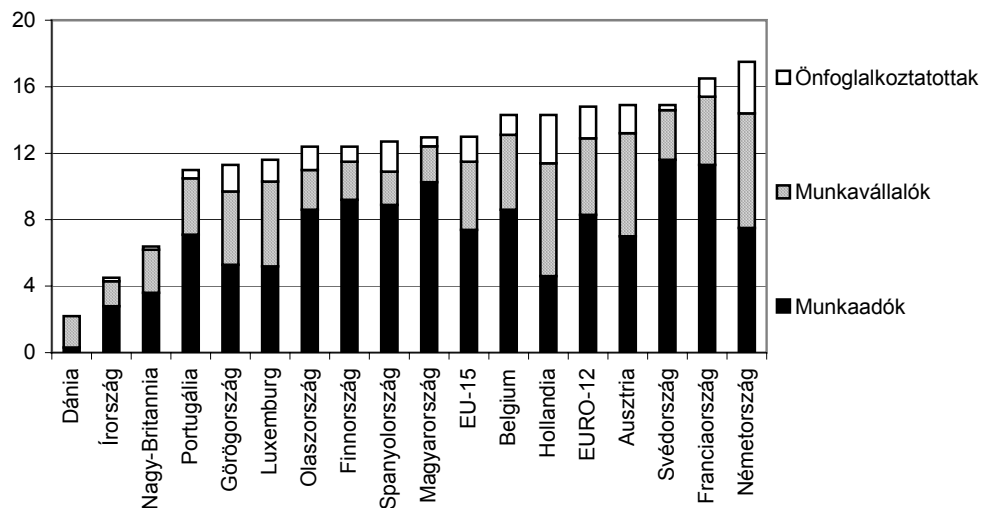

Forrás: European Commission (2003), a magyar adat PM (2004).

3.4. Társadalombiztosítási hozzájárulás

A TB-járulék bevételek arányát illetően nagy eltérések vannak a tagországok között. Magyarország körülbelül az EU átlagnál helyezkedik el, de a TB járulékon belül nagyon magas a munkaadói bevételek aránya. Ennek trendjét mutatja részletesebben a 16. ábra.

15. ábra TB járulék bevételek megoszlása a GDP százalékában, 2001

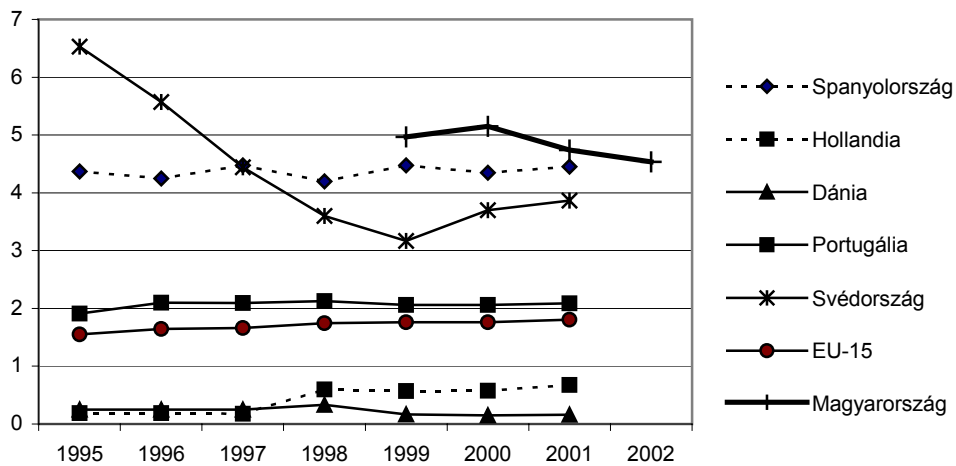

Forrás: European Commission (2003), a magyar adat PM (2004).

Az alábbi ábrában az 1-nél nagyobb érték azt jelenti, hogy a munkaadói járulékok meghaladják a munkavállalói járulékokat (ez a jellemzőbb), az 1-nél kisebb érték pedig az ellenkezőjét. Az átlagos EU érték valamivel alacsonyabb 2-nél (vagyis az EU-ban átlagosan a munkaadói

járulékokból származó bevételek kétszer akkorák, mint a munkavállalói járulékokból származó bevételek), és ez az érték nem sokat változott az 1995-2001 időszakban. Kiugróan magas volt a svéd arány 1995-ben, de drasztikusan csökkent 1999-re. Érdeemes még a spanyol arányt említeni, amely majdnem eléri a magyart, ám figyelemre méltó, hogy sehol máshol nem olyan magas az arány, mint Magyarországon, bár itt is csökkenő trend figyelhető meg.

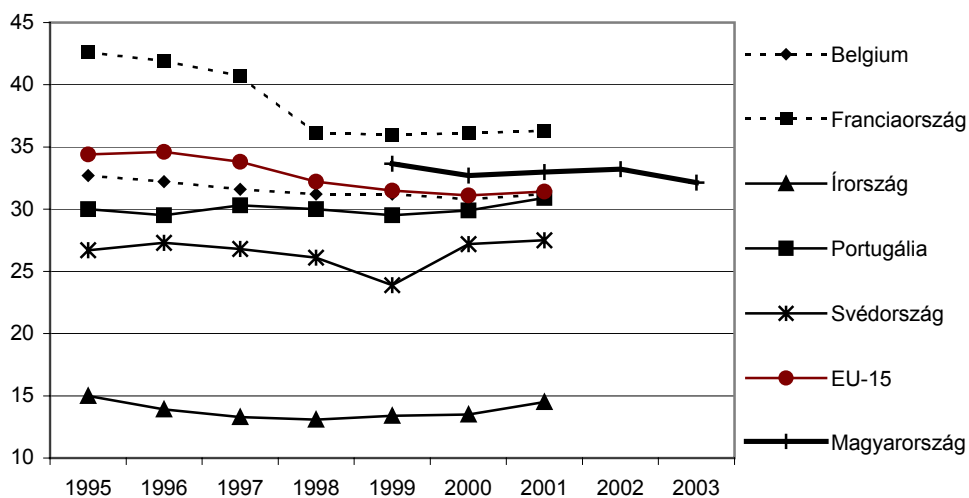
16. ábra A munkaadói és munkavállalói TB bevételek aránya

Forrás: European Commission (2003), a magyar adat PM (2004).

A TB-járulék alakulását bemutató grafikonon kiegészíti a 11. ábrát (Indirekt adóbevételek alakulása) és a 14. ábrát (Direkt adóbevételek alakulása).

17. ábra TB-járulék bevételek alakulása az összes adóbevétel arányában (%)

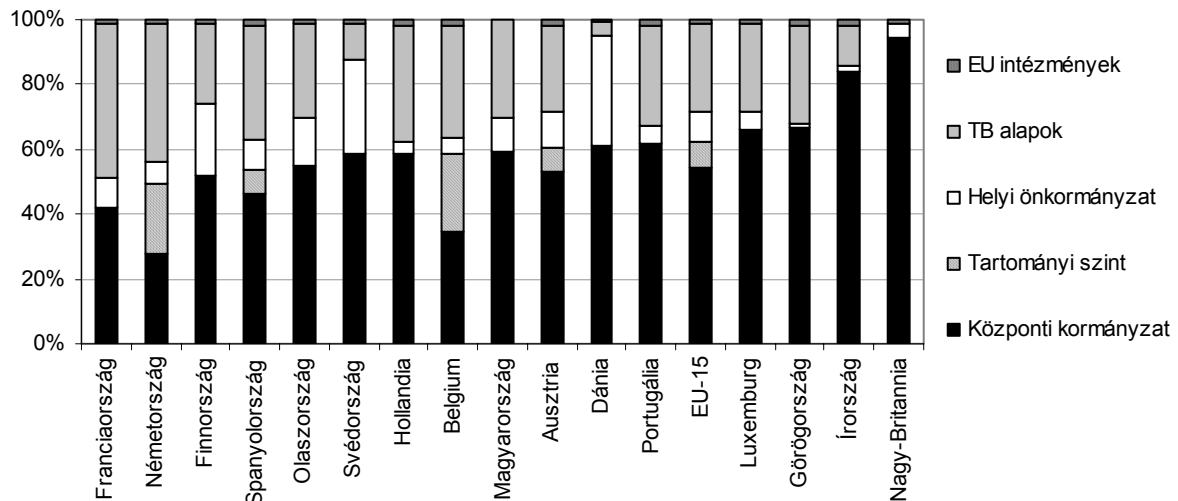

Forrás: European Commission (2003), a magyar adat PM (2004).

3.5. Adóbevételek közigazgatási szint szerinti bontásban

A nemzetközi összehasonlítást nehezíti, hogy jó néhány tagállamban, amely föderális rendszerben működik, a központi kormányzat és a helyi önkormányzatok közé beékelődik a tartományi költségvetési szint. A pontosabb képhez látni kellene, hogy ez a szint inkább a központi kormányzat vagy a helyi önkormányzatok feladatait váltja ki. Azonban az ábrán látszik, hogy ha a tartományi szintet a központihoz hasonlónak tételezzük fel, akkor a magyar érték mintegy 3% ponttal alacsonyabb az EU15 átlagnál. Azonban, mivel az Egyesült Királyság esetében nem áll rendelkezésre adat a TB alapok bevételeiről, azért az adatok irreálisan nagy központi költségvetési szerepet mutatnak, tehát feltételezhető, hogy a tényleges EU15 átlag közelebb van a magyar értékhez. Látható az ábrán, hogy a skandináv országokban jutnak a helyi önkormányzatok a legnagyobb relatív bevételhez: Svédországban az adóbevételek 29,3%-át, Finnországban 22,1%-át és Dániában 33,8%-át kapják. Ezután Olaszország következik, már jóval kisebb, 14,1%-os helyi önkormányzati bevételi aránnyal. Az EU intézmények csak az adóbevételek 0,4-2,1%-át kapják.

18. ábra Adóbevételek kormányzati szint szerint az összes adóbevétel százalékában, 2001-ben

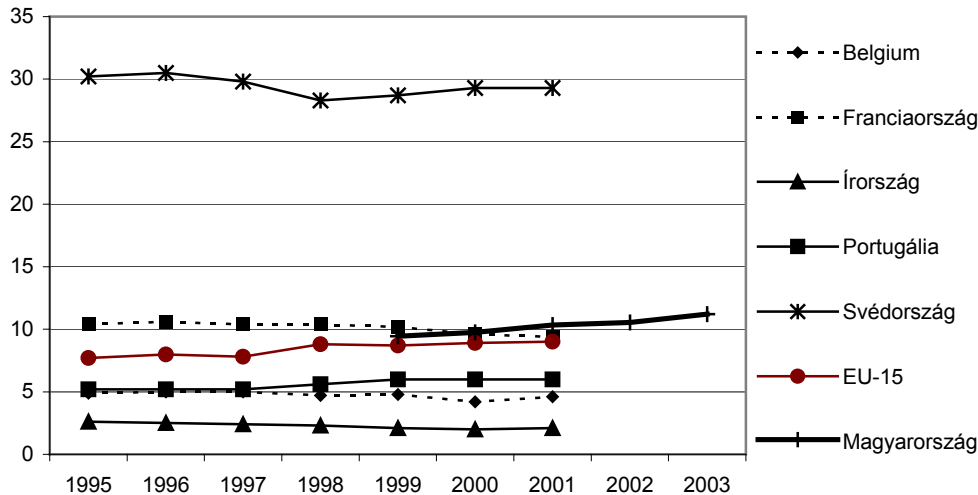

Forrás: European Commission (2003), a magyar adat PM (2004).

Az EU átlagában enyhe, de egyértelmű növekedés figyelhető meg az összes adóbevételben belül a helyi önkormányzatoknak juttatott adóbevételekben. Magyarország a középmezőnyben helyezkedik el, és illeszkedik a növekvő trendbe. A skandináv országokban jellemzően kiemelkedően

magas a helyi önkormányzatoknak átengedett adóbevételek aránya (22-33% között mozog), míg Görögországban, Portugáliában, és Írországban igen alacsony (1-6 %) ez az arány.

19. ábra Helyi önkormányzatok bevételei az összes adóbevétel százalékában

Forrás: European Commission (2003), a magyar adat PM (2004).

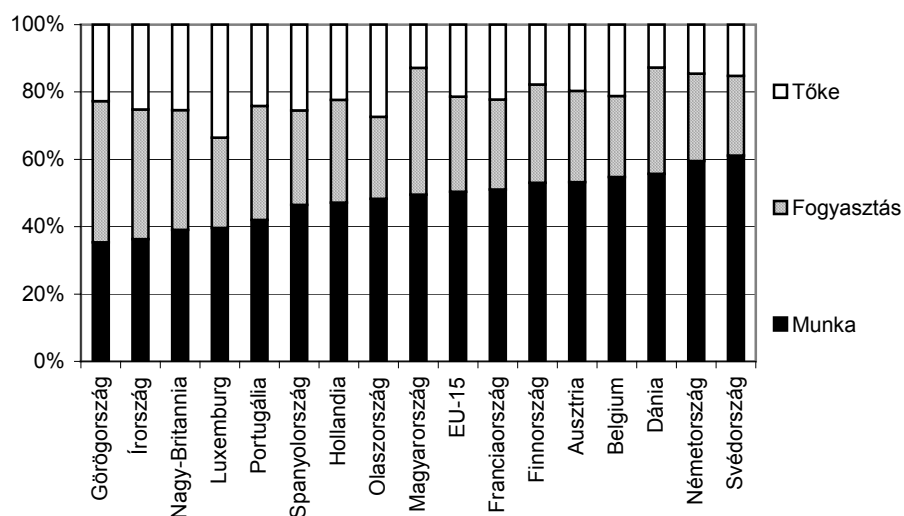
3.6. Adóbevételek közgazdasági funkciók szerinti bontásban

A következőkben az adóbevételek közgazdasági funkciók szerinti megoszlását mutatjuk be, vagyis a tőkejövedelmet, munkabért és fogyasztást terhelő adókat. Magyarország esetében a fentebb használt GFS rendszerű statisztika nem tartalmazza olyan bontásban az adóbevételeket, amelyből egyértelműen kiszámíthatóak lennének ezek az adatok, tehát a közölt magyar adatok szakértői becslések.¹⁵

¹⁵ A becslés a European Commission (2003) eljárását követve a következő feltételezéseken alapul:

- A személyi jövedelemadó bevételek önfoglalkoztatottakra eső része tőkét terhelő adóbevétel, így az egy soron szereplő SZJA bevételeket becslés alapján kellett megbontani. A használt módszer: az EU tagországok átlaga alapján az (önfoglalkoztatottak SZJA bevétele)/(összes SZJA bevétel) arány körülbelül 1,5-szöröse az (önfoglalkoztatottak TB hozzájárulása)/(összes TB hozzájárulás) adatnak, amit a magyar adatokon egyéb, APEH statisztikák is alátámasztanak. Tehát az SZJA bevételek tőke és munka közti felosztásához ezt a becslést vettük alapul.
- A *Taxes on property* soron szerepelhet kis mértékben fogyasztást terhelő adó, illetve a *Taxes on goods and services* soron tőkét terhelő adó, amelyeket nem tudtunk figyelembe venni. Ez okoz némi pontatlanságot a számított adatokban, de ennek nagyságrendje valószínűleg nem torzítja az eredményt.

20. ábra Tőkét, munkabért és fogyasztást terhelő adóbevételek az összes adóbevétel százalékában, 2001

Forrás: European Commission (2003), a magyar adat PM (2004).

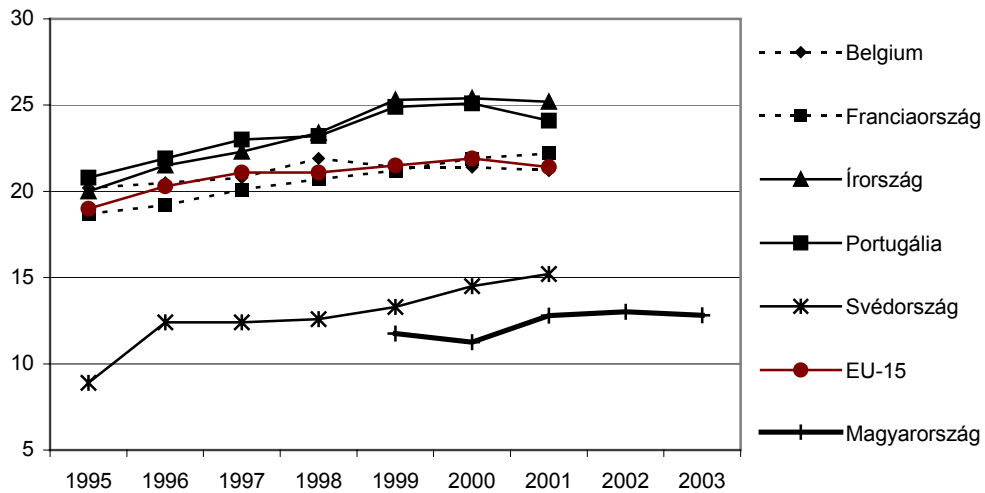
Ugyan az egyes tagországok adórendszere nagyon eltérő aszerint, hogy mely jövedelmeket adóztatják jelentősebben, látható, hogy szinte valamennyi országhoz képest alacsony Magyarországon a tőkejövedelmekből származó adóbevétel. A munkát terhelő adók ugyan nem térnek el az EU átlagtól, de az elmaradottabb tagországokban (Görögország, Írország, Portugália, és Spanyolország) mind jóval alacsonyabb a munkajövedelmekből származó adóbevételek aránya az összes adóbevételben. Továbbá ismét fontos kiemelni, hogy ez az aggregált adat nem ad összehasonlítható információt az egyéni szintű adóterhelésről, mivel az aktív népesség aránya országoként nagyon eltérő lehet.

A következő ábra jól mutatja, hogy Magyarország kevésbé támaszkodik a tőkejövedelmekből származó adóbevételekre, mint az EU átlag. A tagországokban egyértelműen egy növekvő trend látható, amelyet 2002-ig Magyarország is követ.

- Az *Other taxes* sor megoszlása a három funkció között szintén nem egyértelmű, a teljes ezen a soron szereplő összeget a tőkét terhelő adóknál vettük figyelembe.

A felsorolt okok miatt tehát a magyar adatok nem pontosak, ám a nagyságrendeket mindenképpen jól érzékeltetik. Mindezek fényében, mivel nem állt rendelkezésre pontosabb adat, a saját számításokon alapuló ábrák közzlése mellett döntöttünk.

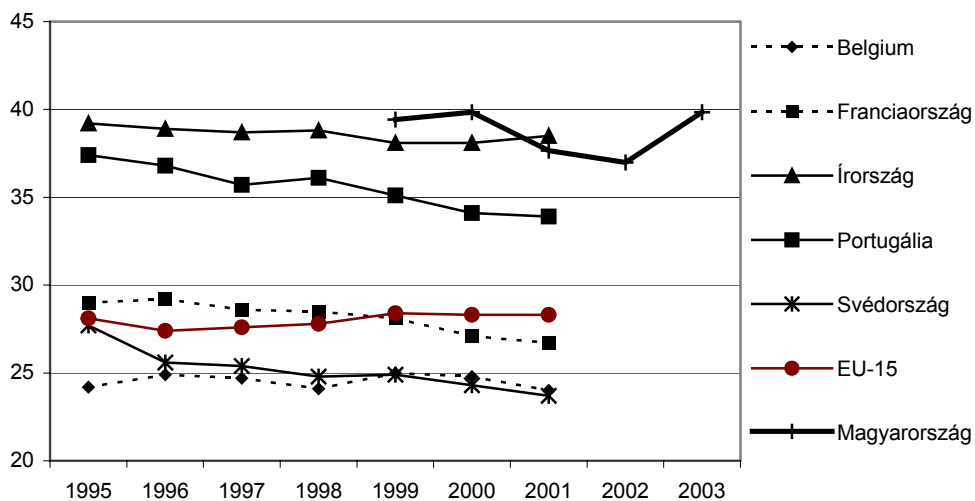
21. ábra A tőkejövedelmeket terhelő adóbevételek alakulása az összes adóbevétel százalékában

Forrás: European Commission (2003), a magyar adat PM (2004).

Magyarországon, csakúgy, mint Portugáliában vagy Írországban igen magas, jóval az EU15 átlag feletti, a fogyasztás terhelő adóbevételek aránya az összes adóbevételen belül. Mint arról már korábban szó volt, azokban az országokban, ahol gyengébb az adómorál, általában az adóbevételek között nagyobb súllyal szerepelnek az indirekt adók, ahogy azt a 3. táblázatban is láttuk. Mivel az indirekt és a fogyasztást terhelő adók között elég nagy az átfedés, az indirekt adóbevételek magas aránya együtt jár a fogyasztást terhelő adóbevételek magas arányával.

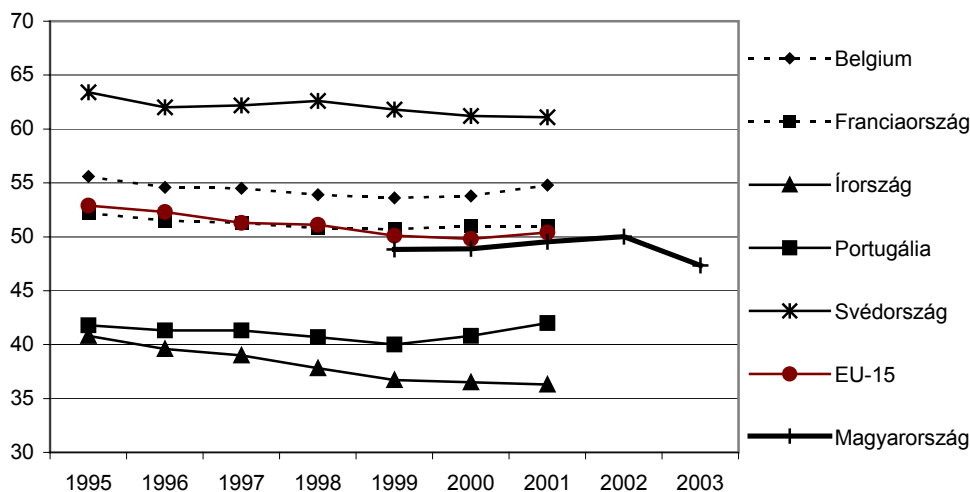
22. ábra A fogyasztást terhelő adóbevételek alakulása az összes adóbevétel százalékában

Forrás: European Commission (2003), a magyar adat PM (2004).

A munkajövedelemből származó adóbevételek aránya az összes adóbevételben folyamatosan csökkent a tagországokban. Ezt a trendet Magyarország nem követte 1999-2002 között, csak 2003-ban látható valamelyes csökkenés. Ez az ábra is hangsúlyozza, hogy például Portugáliában és Írországban jóval alacsonyabb a munkajövedelmekből származó bevételek súlya, mint Magyarországon.

23. ábra A munkajövedelmeket terhelő adóbevételek alakulása az összes adóbevétel százalékában

Forrás: European Commission (2003), a magyar adat PM (2004).

3.7. Implicit adóráták

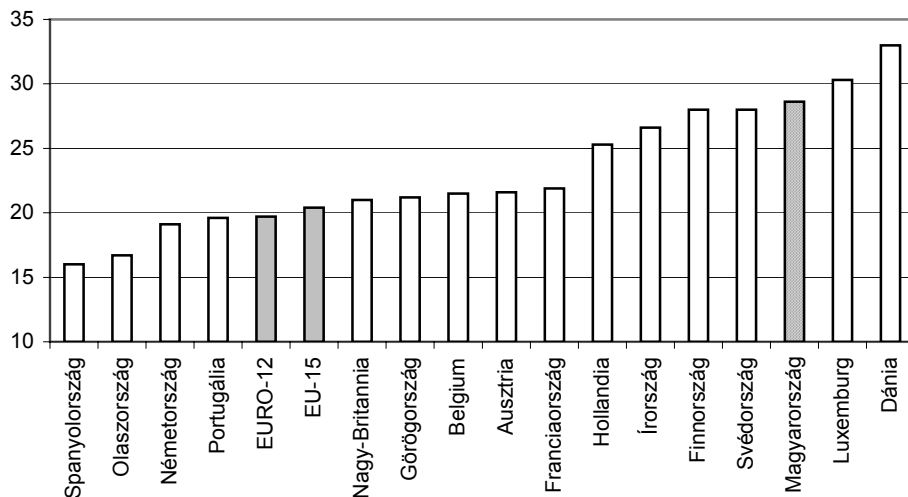
A fogyasztás és munkajövedelem adóterhelésének GDP és adóbevétel-arányos elemzése után érdemes megvizsgálni, hogy az aggregált fogyasztásra illetve munkajövedelemre vetítve ezek milyen implicit fogyasztási és jövedelemadó-kulcsokat jelentenek¹⁶. Mivel a GFS szerkezetű adatok csak a kormányzati szektorra terjednek ki, ezért az adóalap aggregált fogyasztási és munkabér adataihoz a KSH által rendelkezésünkre bocsátott 2001-2002-es háztartási szektor számlákat használtuk.

Amint azt az alábbi ábra mutatja, Magyarországon igen magas a fogyasztást terhelő implicit adókulcs, jóval az EU15 átlag feletti. Ez részben összhangban van a fogyasztási adóbevételek magas arányával, ám látható, hogy amíg az például Portugália esetében is magas volt, az implicit adókulcs Portugáliában alacsony. Ennek oka az lehet, hogy Portu-

¹⁶ Az implicit adókulcsot minden adónemnél az adott adóból befolyt bevétel és a megfelelő adóalap hányadosaként számítjuk ki. Természetesen az elemzésnek a tőkejövedelmet terhelő implicit adórátára is ki kellene terjednie, ám adathiány miatt az elemzés ezen részét Magyarországra nem tudtuk elvégezni.

gáliában jóval szélesebb az aggregált adóalap, mint Magyarországon, vagyis valószínűsíthetően kisebb körre terjednek ki a kedvezmények. Svédország pontosan ellentétes példa, mint Portugália, ott ugyanis alacsony volt a fogyasztási adóbevételek aránya, ám mégis magas az implicit adókulcs.

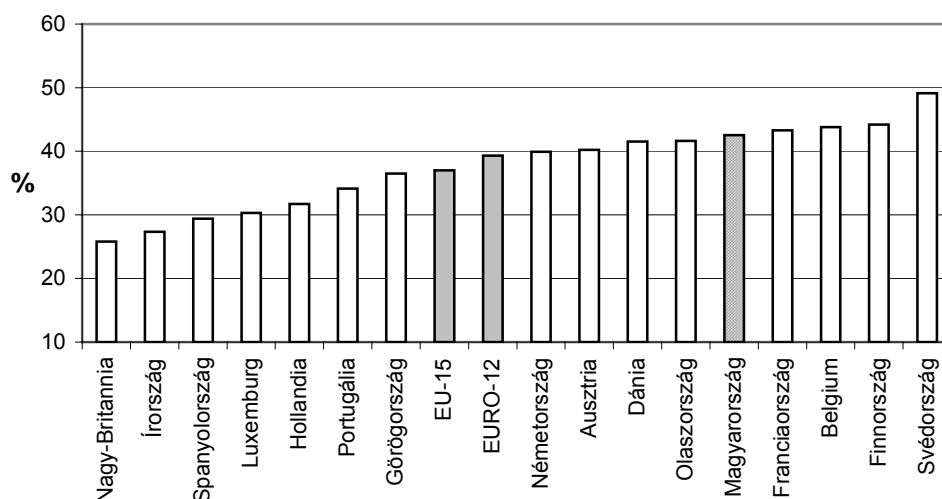
24. ábra Fogyasztást terhelő implicit adókulcsok 2001-ben, %

Forrás: European Commission (2003), a magyar adat PM (2004) és KSH (2004).
Megjegyzés: European Commission (2003) alapján a fogyasztást terhelő implicit adókulcs számítási módja a következő: összes fogyasztást terhelő adóbevételek/háztartások fogyasztási kiadásai (ESA95 szerkezetben a nevező a P31_S14dom sor).

A fogyasztást terhelő adókulccsal párhuzamosan a munkajövedelmet terhelő implicit adókulcs is igen magas Magyarországon, szintén jóval az EU15 átlag feletti, míg a 20. és 23. ábrák alapján láttuk, hogy a munkajövedelmet terhelő adóbevételek aránya az EU15 átlag körüli, tehát nem magas Magyarországon. Ebben jelentős szerepe lehet a magas magyarországi inaktivitásnak, tehát az adóbevételeken belül ugyanakkora hányadot Magyarországon a lakosság kisebb hányada finanszíroz.

25. ábra Munkajövedelmet terhelő implicit adókulcsok 2001-ben

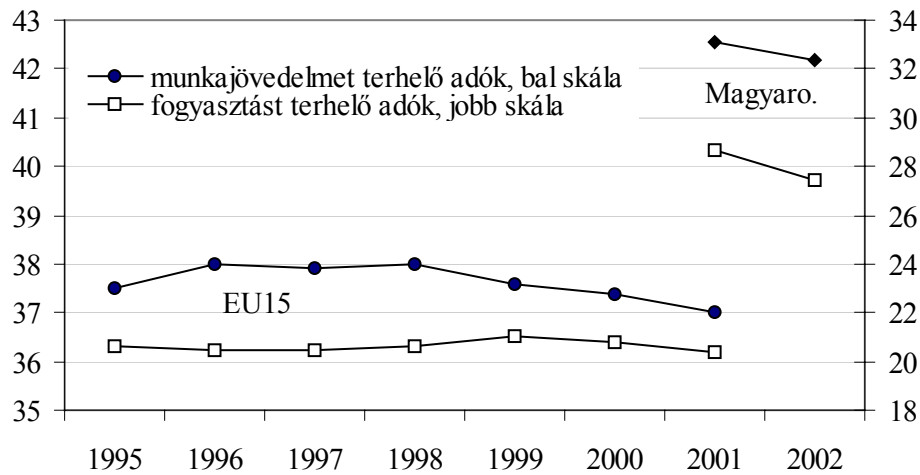
Forrás: European Commission (2003), a magyar adat PM (2004) és KSH (2004).

Megjegyzés: European Commission (2003) alapján a munkajövedelmet terhelő implicit adókulcs = összes munkajövedelmet terhelő adóbevétel / (munkavállalói jövedelem + bér- és létszámadó). ESA95 szerkezetben a nevező a (D1+D29C) sorok összege.

Érdeemes megjegyezni, hogy általában az átlag feletti fogyasztási adóbevétel átlag alatti munkajövedelmet terhelő adóbevétellel, és a magas implicit fogyasztási adórátá alacsony implicit munkajövedelmet terhelő adórátával jár együtt. Példa erre Portugália és Írország. Ezt indokolja, hogy mindkét adónem típus alapvetően a lakossági szektort terheli, mivel a fogyasztási adók jelentős részét kitevő indirekt adókat végső soron ez a szektor fizeti.

Am Magyarországon esetében mind a fogyasztást, mind a munkajövedelmet terhelő adóbevételek aránya magas, csakúgy, mint a két implicit adókulcs. Bár nincs adatunk a tőkejövedelmeket terhelő implicit adókulcsot illetően, de feltételezhető, hogy ez, a tőkét terhelő adóbevételek alacsony aránya alapján, szintén alacsony, ami azt jelentené, hogy Magyarországon jelentősebb terheket visel a lakosság, mint a tőkejövedelmek nagy részét előállító vállalatok.

26. ábra Az EU15 és Magyarország átlagos fogyasztást, ill. munkajövedelmet terhelő implicit adókulcs alakulása

Megjegyzés: Magyarország esetében a fogyasztási adókulcs 28,6 százalékról 27,4 százalékra csökkent, a munkajövedelemnél pedig 42,5 százalékról 42,2 százalékra. Forrás: European Commission (2003), a magyar adat PM (2004).

Az EU15 átlagot mutató két adatsor alapján látható, hogy a meghirdetett elveknek megfelelően a munkajövedelmet terhelő adókulcs folyamatosan csökken 1998 óta, továbbá a fogyasztást terhelő implicit adókulcs némi emelkedés után 1999 óta szintén valamelyest csökkent. Míg 1998 előtt a két trend egymással nagyjából ellentétes volt, tehát a háztartásokra jutó összesített adóteher jelentősen nem változott, addig 1999-től kezdve a két trend együtt a háztartások adóterhelésének csökkenését eredményezi. A 2001-re és 2002-re vonatkozó magyar adatok is némi csökkenést mutatnak az implicit adókulcsokban, bár a munkajövedelmeket terhelő adókulcs esetén ez kevésbé jelentős. Valamint a korábbi ábrákkal összhangban itt is látható, hogy Magyarország esetében mindkét adórata jóval az EU átlag felett van: munkajövedelmeknél közel 5,5% ponttal, míg a fogyasztás esetén kb. 8% ponttal, vagyis a háztartásokra jutó teljes adóteher jóval meghaladja az EU15 átlagot.

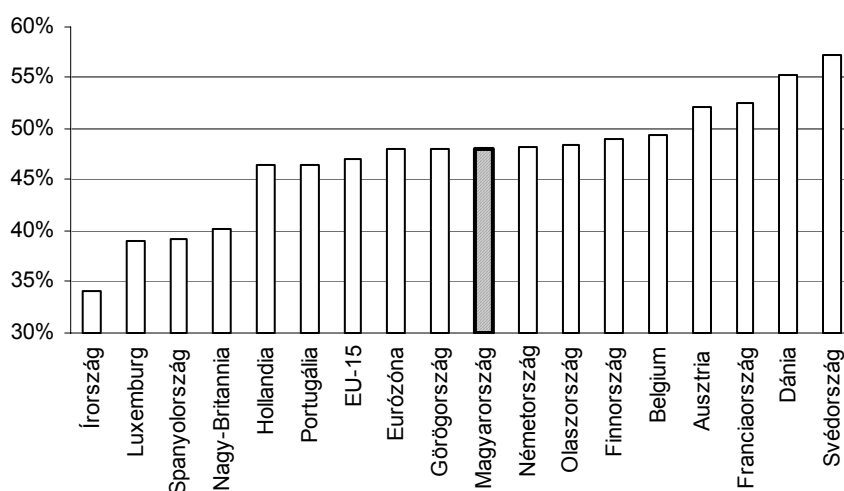
4. Az államháztartási kiadások szerkezete

Ebben a fejezetben először a folyó kiadások nagyságát, összetételét és annak változásait, majd ezen belül a jóléti, illetve az állami működési funkciókra fordított kiadások megoszlását tekintjük át. Röviden bemutatjuk a kiadások közigazgatási szint szerinti megoszlását is. Ahogy azt már a bevezetőben jeleztük, a magyar adatok általában pénzforgalmi szemléletűek, a nemzetközi adatok pedig eredményszemléletben mutatják az államháztartás kiadásait.

4.1. Az államháztartási kiadások nemzetközi összehasonlításban

A 27. ábra az összes kiadás GDP-hez mért arányát mutatja az EU-15 országaiban és Magyarországon, a 2001-es évre vonatkozóan. A GDP-hez mért összes kiadás nagy szóródást mutat az EU-n belül. 2001-ben a legtöbbet Svédországban (57,1%) és Dániában (55,3%), a legkevesebbet pedig Írországban (33,9%) és Luxemburgban (39%) költötték. Magyarország 48,9%-kal a középmezőnyben foglal helyet, valamivel az EU-15 országok átlaga felett.

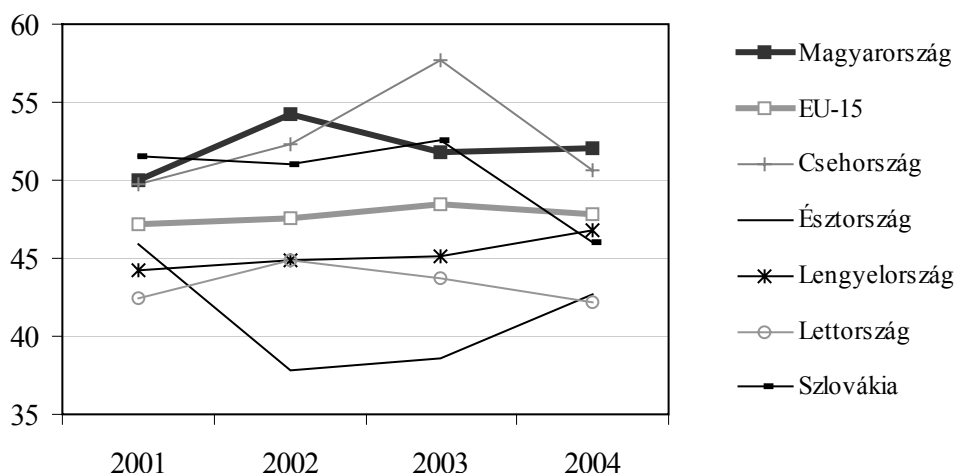
27. ábra: Összes államháztartási kiadás a GDP százalékában, 2001

Forrás: Nemzetközi adatok: EUROSTAT, magyar adatok: Pénzügyminisztérium Költségvetési főcsoport számítások.

Az alábbi ábra az államháztartási kiadások változását mutatja, néhány kelet-európai országra vonatkozóan a 2001 és 2004 közötti időszakban. Az újraelosztás mértéke, amelyet az összes kiadás GDP-hez mért aránya mutat, a tíz új EU tagállamban átlagosan nem haladja meg az EU-15 átlagát. Az átlagosnál magasabb viszont az újraelosztás mértéke Magyarországon, a Cseh Köztársaságban és Szlovákiában. Az új tagállamok többségében az állami újraelosztás csökkenő tendenciát mutat, de Magyarországon csak az ábrában nem szereplő 2005. évi előrejelzésben jelenik meg ez a trend.

28. ábra: Összes kiadás a GDP százalékában az új tagországokban és az EU-15-ben, 2001-2004

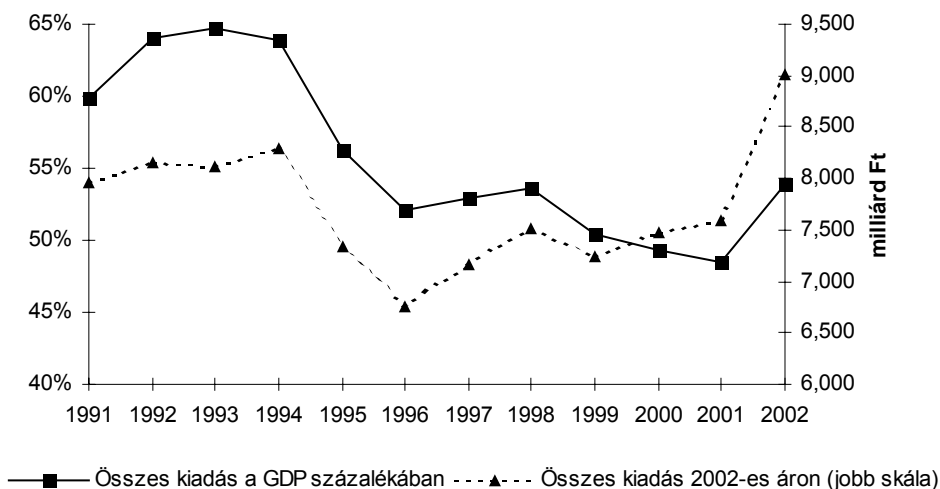
Forrás: AMECO adatbázis. Megjegyzés: 2003: előzetes tény adatok, 2004: előrejelzés.

Az állami jövedelem-újraelosztás szintje Magyarországon nagyságrendileg a 15 tagú Európai Unió szintjén alakult 2001-ben, amint azt a 27. ábra mutatta. Ez a szint egy jelentős átrendeződés eredményeként alakult ki, és amint azt az elmúlt évek változásai jelzik, közelről sem tekinthető stabilnak.

Az összes államháztartási kiadás nagysága 1993 óta *csökkenő tendenciát* mutat, de rövidtávon a négy éves *választási ciklusok* is szerepet játszanak. Az első választási ciklus kivételével érvényesülni látszik az a tendencia, hogy a választási éveket követően a kiadások csökkennek, majd a következő választási évhez közeledve nőnek. Ez látszott 1998-ban, és különösen 2002-ben. Fontos megjegyezni, hogy ez a fejlett országokban is általános jelenség.

Az összes államháztartási kiadás GDP-hez mért aránya 1993-ig nőtt, majd 1996-ig jelentősen csökkent (közel 15% ponttal), ezt követően 50 és 55% között mozgott. Amint az az alábbi ábrában is látható, az első, 1993-ig tartó növekedési szakasz elsősorban a GDP arányos kiadásoknál számottevő, a változatlan áras – az inflációval korrigált – kiadások csak kis mértékben növekedtek. Az előbbi mutató növekedésének fő oka tehát a zsugorodó reál GDP. A második szakasz – az 1995-1996-os évek – számottevő csökkenést eredményezett, mind reálértékben, mind a GDP arányában. Ezt követően, 1997 és 2002 között a kiadások fokozatos, összességében mintegy 30%-os növekedése figyelhető meg reálértékben (lásd 29. ábra). Ennek ellenére a kiadások szintje a GDP arányában mérsékelten változott, amit a reál GDP növekedése magyaráz.

29. ábra: Összes államháztartási kiadás, 1991-2002 között

Forrás: Pénzügyminisztérium, ÁHÍR adatbázis

Mennyire érvényesültek a bemutatott általános trendek az egyes kiadás-típusokra? Átalakult-e az állami feladatok rendszere, és ha igen, hogyan? A továbbiakban először ezekre a kérdésekre keressük a választ.

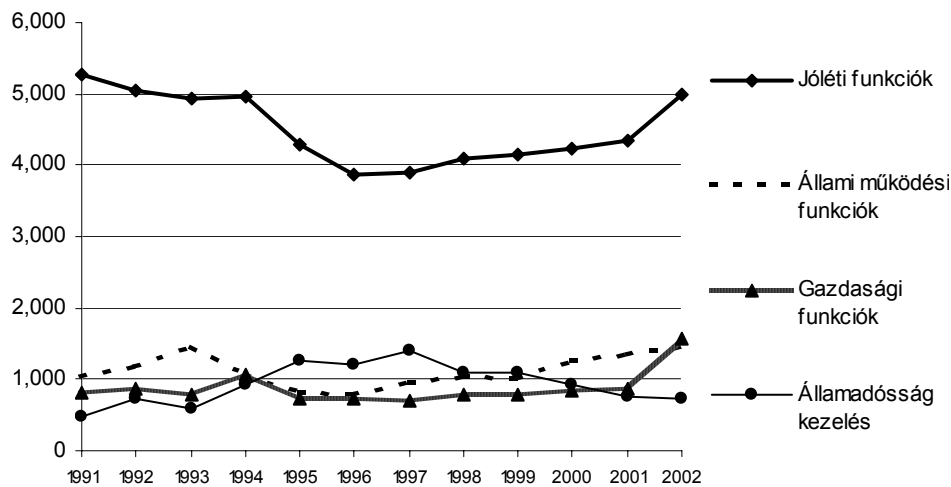
4.2. Az államháztartási kiadások funkcionális bontásban

A kormányzati funkciók mérésére több nemzetközi intézmény az ún. COFOG (Classification of Functions of Government) szabványt alkalmazza, amely összehasonlíthatóvá teszi különböző országok kormányzati szektorának terjedelmét és összetételét. A függelékben szereplő táblázatban e szabványt követve részletesen is ismertetjük az államháztartási kiadásokat. A funkcionális osztályozás négy kategóriát különböztet meg. (1) Az *állami működési funkciók* csoportjába az igazgatás, a külügyek, a védelem, a rend- és jogbiztonság, az igazságszolgáltatás tartoznak. (2) A *jóléti funkciók* körébe a kormányzat által szervezett vagy támogatott oktatási, egészségügyi, társadalombiztosítási, szociális és jóléti szolgáltatások, a lakásügyek és egyéb szolgáltatások tartoznak, (3) a *gazdasági funkciókba* pedig a kormányzat által szervezett és támogatott gazdasági tevékenységek, és azok fejlesztése (például energiaellátás, mezőgazdaság, közlekedés, távközlés). (4) Az *államadósság kezelés* kategóriába az államadósság finanszírozásához kapcsolódó kamatkidadások tartoznak.

A 30. ábra a négy kategóriára fordított kiadások reálértékének alakulását mutatja a vizsgált időszakra vonatkozóan. A kamatkidadások jelentősen megnöttek 1997-re, miközben a jóléti funkciókra fordított kiadások csökkentek. A jóléti funkciók esetében számottevő növekedés volt a vizsgált évtized második felében. Ezek a kiadások 1997 és 2002 között az

inflációt meghaladó mértékben nőttek, így 2002-re a jóléti funkciókra fordított kiadások reálértéken számolva újra az 1992-es szinten voltak. Kiemelendő még a gazdasági funkciókra költött kiadások reálértékének jelentős emelkedése, bár az emelkedés legnagyobb része 2002-re esik, és az autópálya-építésekre fordított kiadások növekedésével magyarázható. (A kamatkifizetések GDP-arányos és reálértéken számított alakulásának összetevését a Függelékben közöljük.)

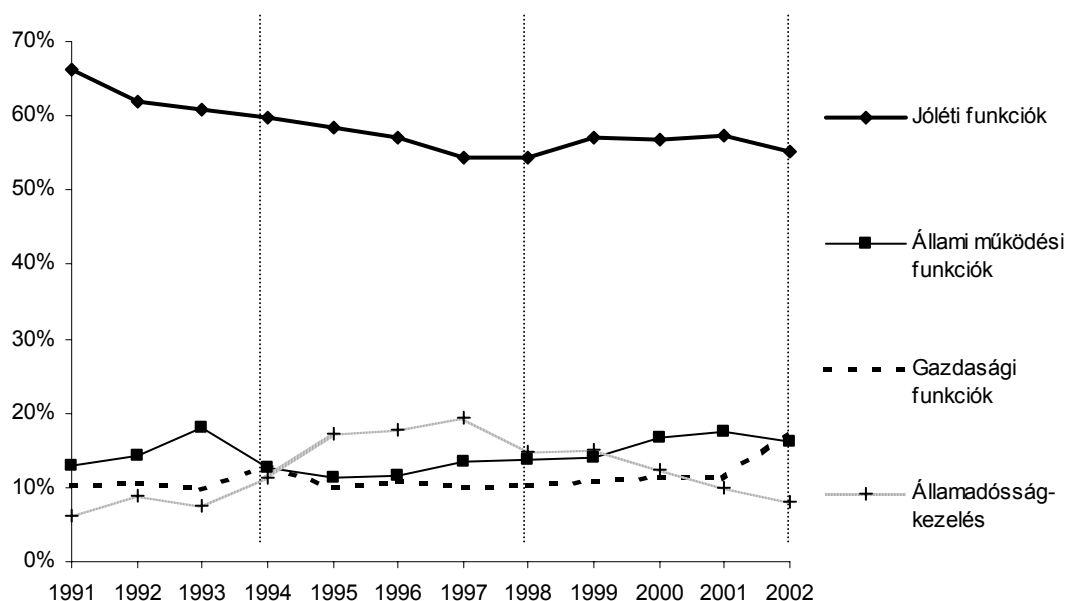
30. ábra: Főbb kiadási tételek változatlan, 2002-es áron, 1991-2002 között (Mrd Ft)

Forrás: Pénzügyminisztérium, ÁHÍR adatbázis

Az összes kiadás összetételén belül megfigyelhető tendenciák azonosak a fent vázoltakkal: a kamatkifizetések aránya megnőtt 1997-re, és legnagyobb mértékben a jóléti kiadások aránya csökkent az összes kiadásokon belül. 2002-ben a jóléti kiadások kisebb részt képviselnek az összkifizetéseken belül, mint az időszak elején, míg az állami működésre fordított kiadások valamivel nagyobbak.

31. ábra: Az államháztartási kiadások összetételének alakulása, 1991-2002

Forrás: PM ÁHÍR adatbázis. Megjegyzés: A szaggatott vonalak választási éveket jelölnek.

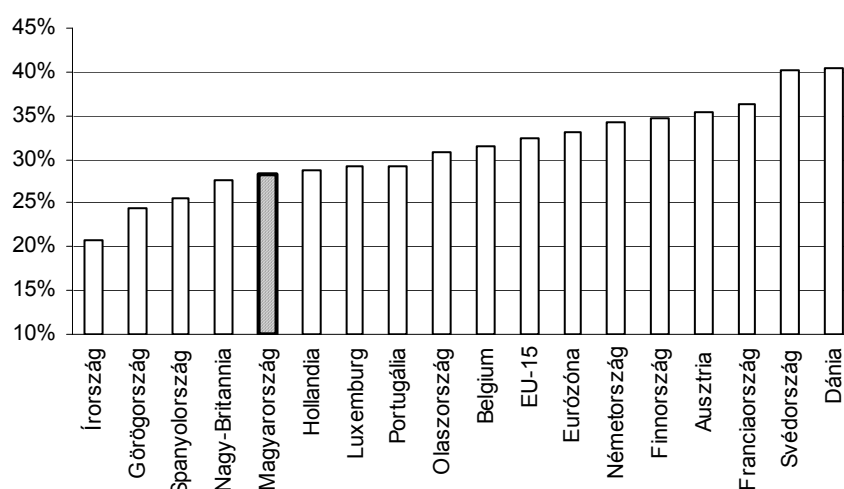
A kilencvenes évek elején az államháztartás deficitje gyorsuló ütemben nőtt a csökkenő GDP-hez képest. Az államadósság felduzzadása folytán megnőtt a kamat- és adósságszolgálati kiadások aránya, ami jelentős mértékben szűkítette a költségvetési politika mozgásterét. Az államháztartás bevételi és kiadási oldalára is kiterjedő államháztartási reformra nem került sor, de 1992 és 1997 között fontos részterületeken történtek reform-léptékű változtatások. A jegybanktörvény elfogadása, az államháztartásról szóló törvény elfogadása, az Államadósság Kezelő Központ és a Kincstár létrehozása, majd a nullás adósság átvezetése a költségvetésbe piaci alapokra helyezte és átláthatóbbá tette az államadósság kezelését (bővebben lásd Barabás et al. 1998). A jóléti kiadások hatékonyságát javította a teljesítményfinanszírozás bevezetése az egészségügyben, a nyugdíjrendszer reformja, és a társadalombiztosítási rendszer megtisztítása a nem biztosítási alapú juttatásoktól. A közbeszerzési törvény elfogadása, az elkülönített állami pénzalapok számának radikális csökkentése révén pedig áttekinthetőbbé váltak a kiadások.

4.3. Jóléti kiadások

Külön foglalkozunk a jóléti funkciókon belüli kiadások alakulásával, mert ebbe a kiadási típusba tartoznak olyan klasszikus állami feladatok, mint az oktatás, egészségügy, vagy a társadalombiztosítási és szociális kiadások. Az ebbe a kategóriába tartozó kiadások teszik ki az összes kiadás több mint felét.

Magyarország 2001-ben a GDP 28,1%-át költötte jóléti funkciókra (oktatás, egészségügy, TB, lakástámogatások), ami a kohéziós országokhoz viszonyítva sok, az EU átlagához képest relatíve kevés. A 2002-es növekedés (29,9%-ra) következtében némileg közelebb kerültünk az EU átlagához, mely 2001-ben 32,4% volt.

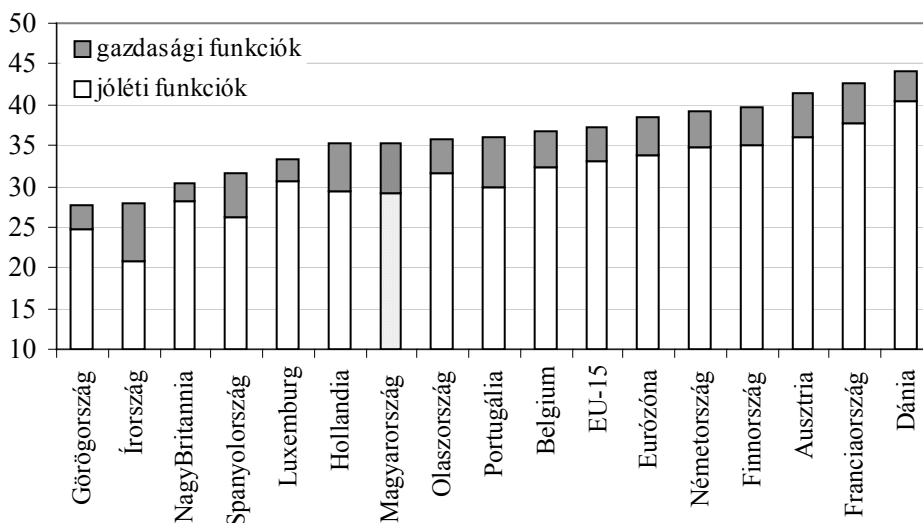
32.a. ábra: Jóléti funkciókra fordított kiadások a GDP arányában, 2001

Forrás: Nemzetközi adatok: EUROSTAT, magyar adatok: Pénzügyminisztérium Költségvetési főcsoport számítások.

Pontosabb képet kapunk, ha a jóléti és gazdasági kiadásokat együtt tekintjük, mivel Magyarország esetében az utóbbiak jelentős része (például az utazási költségtérítés és az agrártermelők támogatása) is jóléti feladatokat szolgál. A 32.b ábra azt jelzi, hogy a két funkciót együtt tekintve a magyar kiadások szintje megközelíti az Európai Unió átlagát, tehát az ország gazdasági teljesítményéhez képest viszonylag magas. Fontos megjegyeznünk, hogy a fentiek keveset mondanak a jóléti feladatok ellátásának minőségéről: ennek vizsgálatára az aggregált adatok nem alkalmasak.

32.b. ábra: Jóléti és gazdasági funkciókra fordított kiadások a GDP arányában, 2001

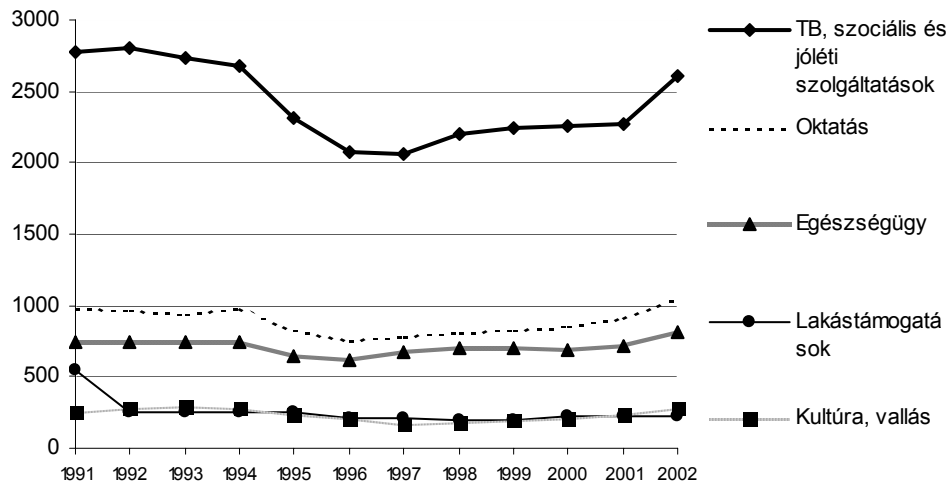
Forrás: Nemzetközi adatok: EUROSTAT, magyar adatok: Pénzügyminisztérium Költségvetési főcsoport számítások.

A jóléti funkción belül a legnagyobb kiadási tétel a szociális ellátásoké, mely az EU GDP-jének 18,8%-át teszi ki. Az országok között jelentős különbségeket figyelhetünk meg: a legtöbbet költő Dánia és a legkevesebbet költő Írország között a különbség közel 15 százalékpont. Magyarországon a szociális ellátás kiadásai a GDP 14,7 %-át tették ki 2001-ben. Nagyságrendi sorrendben ezek után az egészségügy és az oktatás következnek. A magyar egészségügyi kiadások 2001-ben az EU átlag alatt, az oktatási kiadások azok felett voltak.

A 33. ábra a jóléti funkcióra fordított kiadások reálértékének változását mutatja 1991 és 2002 között. A jóléti funkciókra költött kiadásokat nagymértékben befolyásolták az 1995-ös stabilizációs csomag keretében bevezetett intézkedések. A forint leértékelése miatt nőtt az infláció, ami közvetlenül hatott a társadalombiztosítási kiadások reálértékére. A nyugdíjak ugyanis akkor még a bérnövekedés ütemében növekedtek, ami akkoriban jóval elmaradt az inflációtól. Szigorodtak a gyes, a gyed, a családi pótlék és a táppénz szabályok, megszűnt a felsőoktatás teljes ingyenessége, csökkent és célzottabb lett a gyógyszerek költségvetési támogatása, és megszűnt a fogászati ellátás általános ingyenessége.

A jóléti kiadások mindegyik, itt vizsgált csoportjára fordított kiadások reálértéke növekedett 1997 és 2002 között, de különösen számottevő volt a növekedés az oktatási, valamint a társadalombiztosítási és szociális kiadások tekintetében. A növekedés különösen jelentős volt 2002-ben: ebben a közalkalmazotti bérek emelkedése, és néhány korábbi (pl. a családi pótlékra vonatkozó) intézkedés visszavonása játszott szerepet.

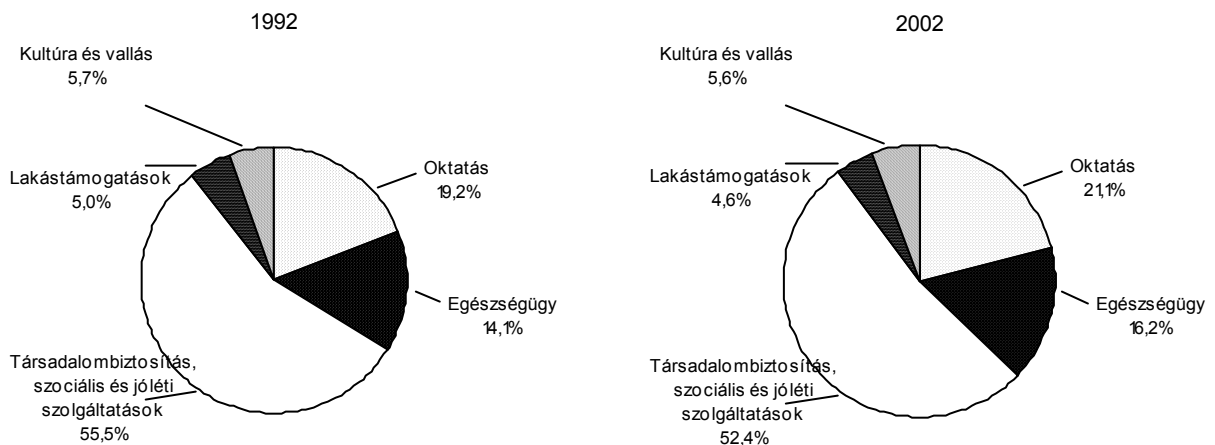
33. ábra: Jóléti funkciók változatlan, 2002-es áron, 1991-2002, Mrd Ft

Forrás: Pénzügyminisztérium, ÁHÍR adatbázis

A jóléti kiadások összetétele nem változott jelentősen a vizsgált időszak egészét tekintve: egyik kategória részesedése sem változott 3 % pontnál nagyobb mértékben az összes jóléti kiadáson belül. Ezért a 34. ábrában csak az 1992-es és a 2002-es összetételt mutatjuk be. 2002-re nőtt az oktatásra és egészségügyre fordított kiadások aránya, ugyanakkor valamivel kevesebbet költöttünk társadalombiztosítási, szociális és jóléti szolgáltatásokra.

34. ábra: Főbb tételek az összes jóléti funkciókra költött kiadáson belül, 1992 és 2002

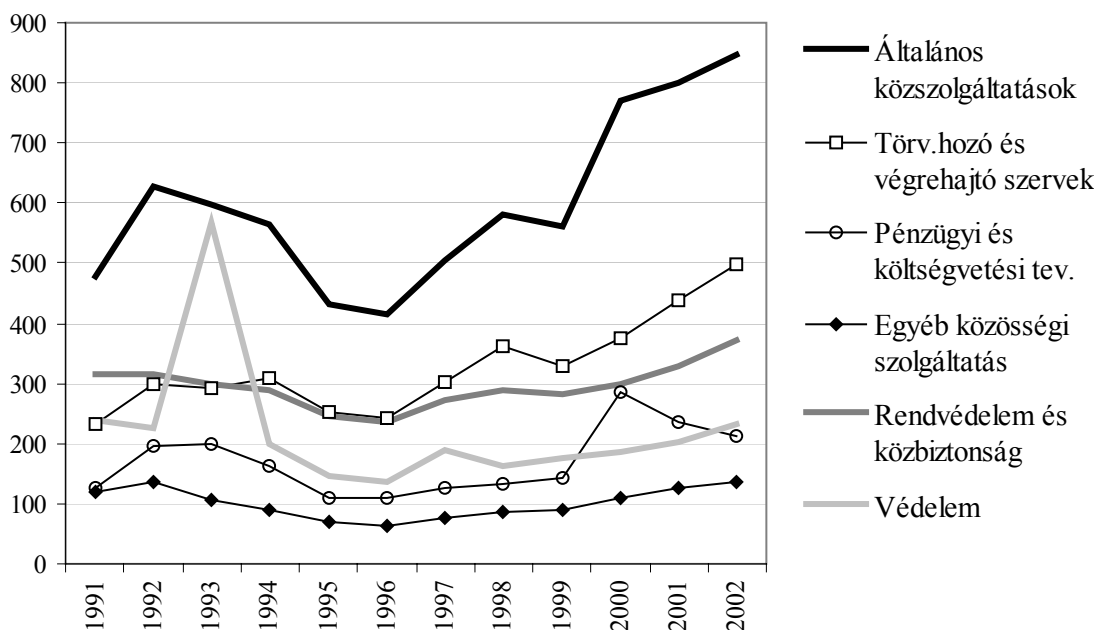

Forrás: Pénzügyminisztérium, ÁHÍR adatbázis

4.4. Állami működési funkciókra fordított kiadások

Az állami működési funkciók súlya a kiadások szerkezetében más országokkal összehasonlítva¹⁷ viszonylag nagy, és az utóbbi években (2002 kivételével) növekvő tendenciát mutatott. A közgazdasági hatások szempontjából ez a kiadási csoport kevert: bizonyos tételek közvetlenül ösztönzik a gazdasági növekedést, míg másoknak - bár alapvető fontosságúak - nincs mérhető hatása a gazdaságra. Ezért röviden áttekintjük, hogy az állami funkciókon belül mely tételek finanszírozása bővült.

35. ábra: Állami működési funkciók 2002-es áron, 1991-2002, Mrd Ft

Forrás: PM ÁHÍR adatbázis.

A fenti ábra együtt mutatja az állami működési funkciók három alcsoportját (közszolgáltatások, rendvédelem és védelem) és az általános közszolgáltatások csoportját részletes bontásban. Az ábra azt jelzi, hogy a közszolgáltatásokra fordított kiadások nőttek a leggyorsabban, ezen belül viszont az egyéb közösségi szolgáltatások ráfordításai bővültek a legkevésbé. Az egyéb szolgáltatások közel egyharmadát az alap kutatások adják: ez a kiadási tétel a hosszú távú növekedést ösztönözheti. Ennek aránya az egyéb szolgáltatásokra fordított kiadásokon belül az 1990-es évek második felében folyamatosan csökkent, és 2000 után kezdett újra növekedni. Reálértékben 1999 és 2002 között az alap kutatásra fordított kiadások nagyjából ugyanolyan mértékben növekedtek, mint az általános közszolgáltatások.

¹⁷ A nemzetközi összehasonlító adatokat lásd a Függelékben.

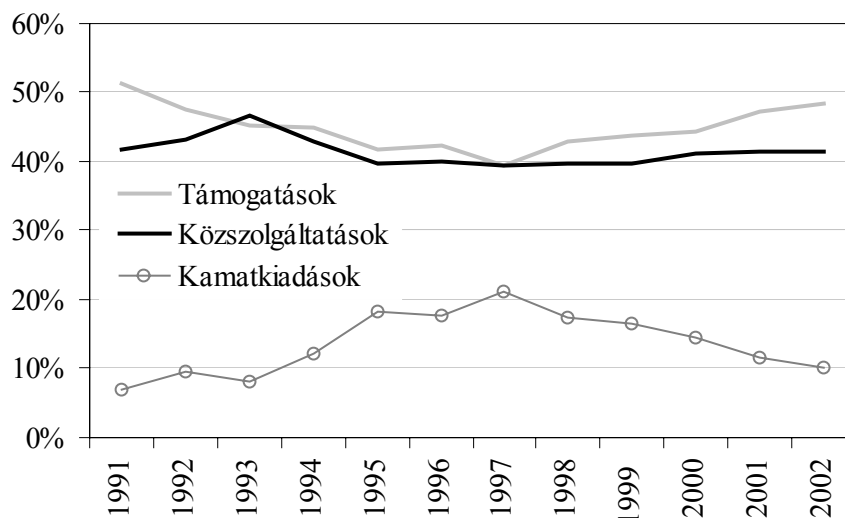
4.5. Államháztartási kiadások közgazdasági bontásban

Az államháztartási kiadások közgazdasági csoportosításán belül négy fő kategóriát szokás megkülönböztetni. (1) A *folyó kiadások és támogatások* csoportjába a közszolgáltatások kiadásai (személyi juttatások, a munkáltatói járulékok, valamint a termékek és szolgáltatások vásárlása), a támogatások (háztartások folyó támogatása, magánvállalkozások és non-profit szervezetek támogatásai) és a kamatkiadások tartoznak. (2) A *tőkejellegű kiadások és támogatásokon* belül a legfontosabb tétel a tárgyi eszköz felhalmozás és azok felújítása, valamint a különböző támogatások jelentik. Külön kategóriát képeznek az államháztartásból finanszírozott (3) *kölcsönök*, és egyes (4) *közgazdaságilag be nem sorolható tételek*.

Magyarországon a folyó- és tőkekiadások adják az összes kiadás 98-99 százalékát, és ezen belül a folyó kiadások súlya a legnagyobb. A folyó és a kamatkiadások egymáshoz képesti aránya meglehetősen stabil. Arányukban nem történt 2-3% pontnál nagyobb változás a vizsgált időszak alatt, kivéve azt, hogy 2001-ről 2002-re a tőkekiadások aránya 12,8%-ról 17,5%-ra nőtt, de még így is a folyó kiadások adják az összes kiadás több mint 80 százalékát.

A folyó kiadások szerkezete távolról sem volt stabil az elmúlt évtizedben. Pontosabban, a közszolgáltatásokra fordított kiadások aránya az első választási ciklus után 40 százalékon stabilizálódott, és csak az utóbbi években mutatott csekély növekedést. A kamatkiadások aránya viszont 10 százalék alatti és 20 százalék feletti mértéket is elért az időszak folyamán, jobbra a gazdasági ciklussal ellentétesen mozogva. A támogatások aránya 1994 után a kamatkiadásokkal ellentétesen alakult.

36. ábra A folyó kiadások összetételének alakulása Magyarországon

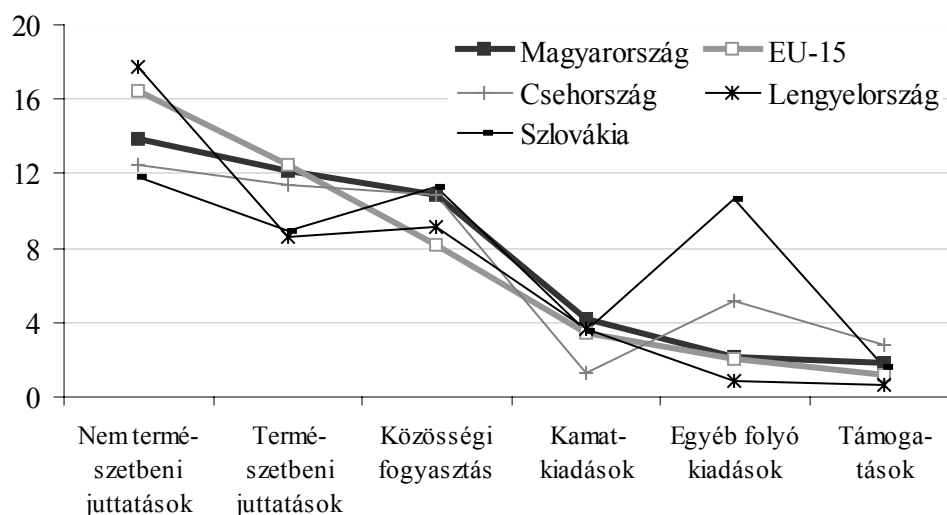
Forrás: PM ÁHÍR adatbázis

A 37. ábrában nagyobb részletességgel mutatjuk be a folyó kiadások szerkezetét, összehasonlítva néhány csatlakozó országgal, illetve EU-15 átlagával (az EU-15 országok részletes adatait lásd a Függelékben).

A nem természetbeni (azaz készpénzes) juttatások közé a betegséghez, balesethez vagy anyasághoz kapcsolódó juttatások tartoznak, a természetbeni juttatások közé pedig olyan tételek, mint az egészségügy, a bölcsődei és óvodai ellátás és az utazási támogatások. A közösségi fogyasztás kategóriájába tartoznak a klasszikus közjavak, mint a közigazgatás, a védelem, a közterület-fenntartás, és a katasztrófavédelem. A kamatkiadások értelemszerűen az államadósság kezeléséhez kapcsolódó kiadásokat jelölik, a támogatások kategóriája pedig a termelők részére nyújtott pénzbeli juttatásokat foglalja magában.¹⁸

Magyarország esetében a kiadások szerkezete nem tér el nagyon az EU átlagától, egyedül a közösségi fogyasztások aránya, illetve a nem természetbeni juttatásoké mutat jelentősebb eltérést. Azok közül az új tagországok közül, melyekre volt adat, 2002-ben Magyarországon volt a legmagasabb a kamatkiadások aránya.

37. ábra A folyó kiadások szerkezete a GDP százalékában néhány új tagországban és az EU-15-ben 2002-ben

Forrás: AMECO adatbázis

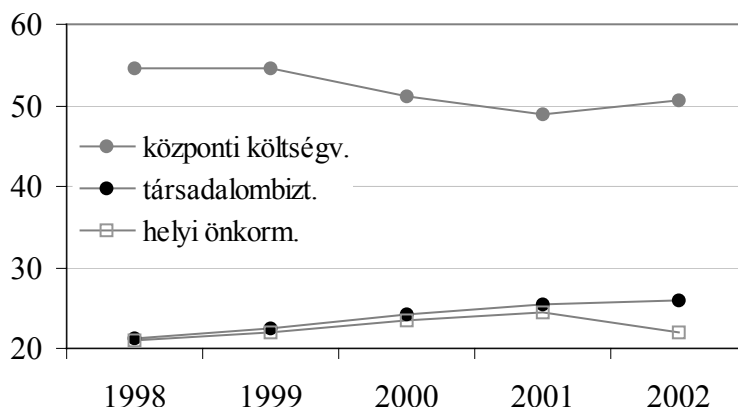
¹⁸ Az egyes kategóriák leírása elérhető a következő címen (2004. május 18-i letöltés): http://europa.eu.int/comm/economy_finance/indicators/general_government_data/ggd012004en.pdf

4.6. Az államháztartási kiadások kormányzati szintek szerint

Az államháztartás négy nagy alrendszerre tagozódik: a közigazgatás szintjei szerint megkülönböztetjük (1) a központi költségvetést és (2) a helyi önkormányzatok költségvetését, és külön alrendszert képez (3) a társadalombiztosítás és (4) az elkülönített pénzalapok.

Az évtized elején (nem konszolidált adatok szerint) a helyi önkormányzatok költségvetése a kiadások 20-21 százalékát tette ki. A későbbi évekre rendelkezésre álló konszolidált adatok szerint a helyi önkormányzatok részesedése valamelyest nőtt 1998 és 2001 között 21-ről 24,4 %-ra, majd 2002-ben 22 %-ra csökkent. Az önkormányzati kiadások súlya mindig a központi költségvetésével ellentétesen változott az utóbbi években, miközben a társadalombiztosítás részesedése folyamatosan emelkedett.

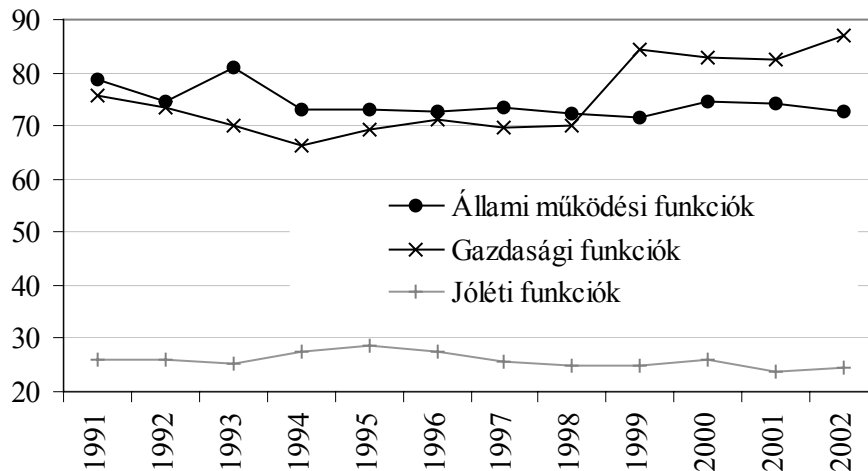
38. ábra A kiadások megoszlása alrendszerek szerint, %

Forrás: ÁHÍR adatbázis, GFS rendszerű, pénzforgalmi szemléletű adatok.

Funkcionális bontásban azt találjuk, hogy jellemzően a központi költségvetés finanszírozza az állami működési feladatokat és a gazdasági feladatokat (lásd 39. ábra). A jóléti funkciókat elsősorban a társadalombiztosítás (42-43%) és a helyi önkormányzatok (30%) látja el, a központi költségvetés aránya ezekben relatíve alacsony (25-26%). A feladatmegosztás arányai annyiban változtak, hogy a gazdasági funkciók ellátásában folyamatosan nőtt, és 2002-re gyakorlatilag kizárólagossá vált a központi költségvetés szerepe, míg a jóléti funkciók ellátásában inkább lassú csökkenés látható.

39. ábra A központi költségvetés részesedése az összes államháztartási kiadásban, %

Forrás: ÁHÍR adatbázis, GFS rendszerű, pénzforgalmi szemléletű adatok.

A fiskális decentralizáció megerősítése mellett szólna az a megfontolás, hogy a közszolgáltatásokat azon a közigazgatási szinten érdemes nyújtani, ahol az a leghatékonyabb. A finanszírozási és felhasználási döntések minőségét pedig általában javítja, ha azok a felhasználókhöz közel születnek meg. A decentralizáció kívántos mértéke természetesen az egyes funkciók jellege szerint eltérhet, illetve a kialakult településszerkezethez is igazodnia kell.

A Kopányi (2001) által idézett adatfelvételek szerint az 1990-ben létrejött, nagyfokú decentralizációt biztosító magyar kormányzati modell kedvezőtlen tapasztalatait az önkormányzatok hiányos szakmai felkészültsége és finanszírozási rendszer gyengeségei magyarázzák, ezt azonban nem a re-centralizációval volna érdemes orvosolni.

5. Összegzés és további lehetséges kutatási irányok

5.1. Összegzés

Három szempont alapján foglaljuk össze az államháztartás makroszintű adataiból levonható következtetéseket. Az első szempont az EU tagságból következő megfontolások: EU tagként melyek azok a pontok, ahol a kiadások illetve a bevételek szerkezetét érdemes, illetve ajánlott lesz átala-kítani. A második szempont a stabilitást és a hosszú távú növekedést érintő hatásoké, a harmadik pedig az újraelosztási hatásoké.

EU integráció

A *bevételek* szerkezete a legtöbb dimenzióban az Európai Unió átlaghoz közelít. Kivételt jelent a tőkét és a munkát terhelő adók eloszlása:

a munkát terhelő adók és járulékok jóval magasabbak, míg a tőkét terhelő adók alacsonyabbak, mint az EU tagállamok többségében. Az integrációból fakadó előnyök a tőke és a munkaerő szabad áramlása mellett aknázhatók ki, ami az adószerkezet harmonizációja mellett szól. A most csatlakozó országok esetében ugyanakkor indokolt lehet rövidtávon az átlagnál alacsonyabb szinten tartani a tőke adóterheit a működőtőkebeáramlás és a hazai beruházások ösztönzése érdekében, mivel ez meggyorsítja a felzárkózást.

A kiadások összetételében az adósságszolgálat súlya csökkent, és az így létrejött mozgástérben nem a jóléti, hanem a közigazgatási feladatok jutottak több forráshoz. Ez a tendencia növeli a távolságot az EU-15 átlagától. A kiadások közgazdasági bontása is azt jelezte, hogy a közösségi fogyasztás - amely nagyjából az állami működési funkciót fedi le - aránya Magyarországon magasabb az EU-15 átlagánál, és a legtöbb most csatlakozott tagállaménál is, míg a pénzügyi jóléti juttatások aránya nálunk alacsonyabb. A kiadások harmonizációját viszont nem indokolják hatékonysági megfontolások - épp ellenkezőleg, a monetáris unió elérése után a fiskális politika marad a kormányok egyedüli eszköze az ország-specifikus sokkok kezelésére. A kiadási szerkezet változásait így inkább a stabilizációs, a növekedési, illetve az újraelosztási hatások szempontjából érdemes értékelni.

Stabilitás és növekedés

A magyar államháztartás relatíve nagy, ami korlátozhatja a magánberuházások bővülését. A kibocsátás szintjét is figyelembe véve, más európai országokhoz képest is magas a centralizáció mértéke. Az adóbevételek a GDP-hez mérten 1995 és 1999 között jelentősen csökkentek, de továbbra is magasak, és a csökkenő tendencia az utóbbi években lelassult.

A kiadások szintje is magas, és a szakértői ajánlások ellenére 2000 óta inkább növekvő tendenciát mutat. Sem a kiadási, sem a bevételi oldalon nem rajzolódik ki egyértelműen a gazdaság ciklikus mozgásainak enyhítését célzó fiskális politika hatása.

A bevételek szerkezete a legtöbb dimenzióban a gazdasági ösztönzési hatások szempontjából kedvezően alakult. A gazdasági szereplők döntései szempontjából semleges, tehát nem torzító hatású indirekt adók súlya a bevételekben relatíve nagy, és követi az EU tagországokban látható növekvő tendenciát. A munkát terhelő adók és járulékok viszont magasak, különösen a munkáltatókra terhelt járulékok mértéke nagy. Ez a munkaerőpiac kínálati és keresleti oldalán is ellenösztönzőként hat, és növelheti a feketemunka arányát. A tőkét terhelő adók alacsony szintje ugyanakkor, mint azt már említettük, segíti a beruházások bővülését.

A kiadások összetételében a legfőbb változás az állami működési funkciók súlyának növekedése volt, ami a növekedés szempontjából akkor lehet kedvező, ha a működési feladatok jobb minőségű ellátását segíti – ez azonban kérdéses, mivel nem valósult meg a közigazgatási reform. A többletforrások egy része ugyanakkor az alap kutatások finanszírozását bővítette, és ez mindenképpen kedvezőnek tekinthető.

Végül, a helyi önkormányzatok szerepe elsősorban a jóléti kiadásokban nagy, a gazdasági funkciókra fordított kiadásokban viszont csekély, és egyre csökkenő. Az önkormányzati szint szerepe a kiadások allokációjában a kilencvenes évek második felétől növekedett, 2002-ben ez a trend megfordulni látszik. Ez a tendencia ronthatja az állami ráfordítások hatékonyságát, mivel a hatékonyság általában magasabb, ha a döntések helyi szinten, a felhasználókhöz közel születnek meg.

Újraelosztás

Mint már jeleztük, a munkajövedelmek magas adói mellett a fogyasztást is relatíve magas adók terhelik, míg a tőke adóterhelése viszonylag alacsony. Ez a szerkezet 1999 óta viszonylag stabil; két kiigazítás eredményeként 2003-ra a tőkét terhelő adók aránya nagyobb, a munka adóterhe pedig valamivel kisebb, mint négy évvel korábban. A jóléti feladatok aránya magas a kiadások szerkezetében (bár nem annyira, mint más EU tagországokban), és a GDP arányában is, különösen a — részben szintén jóléti funkciókat szolgáló — gazdasági kiadásokkal együtt tekintve. Ezek az arányok együttesen azt eredményezik, hogy az újraelosztás kevésbé kedvez a közepes és alacsony jövedelmű társadalmi csoportoknak, mint más országokban. Rövidtávon mégis érdemes lehet fenntartani ezt a szerkezetet, mivel ez a gyorsabb felzárkózást segíti. Fontos viszont, hogy a jóléti ellátórendszer nagyobb figyelmet fordítson az ellátások célzottságára, vagyis, hogy a jóléti kiadások azokat támogassák, akik arra a leginkább rászorulnak.

5.2. További kutatási irányok

Tanulmányunk az államháztartás szerkezetének aggregált szintű áttekintésére vállalkozott. A kormányzati munka szempontjából négy olyan irányt látunk, amelyben mindenképpen szükség volna részletesebb és alaposabb kutatásokra.

Rövid távú egyensúly és automatikus stabilizátorok

A monetáris unió tagországainak költségvetése a gazdasági ciklus átlagában egyensúly körüli vagy pozitív egyenlegű kell legyen. Deficites akkor lehet a költségvetés, ha ez a recesszió enyhítését szolgálja a ciklus leszálló ágában. Ennek egyik ajánlott eszköze az automatikus stabilizátorok alkalmazása: ilyen például a munkanélküli segély, amelynek aggreg-

gált összege recesszió esetén megnő, fellendülés esetén csökken. Magyarországon esetében a sajátos indexálási módszerek miatt ide tartoznak a nyugdíjellátások is. A monetáris unióra való felkészülés érdekében fontos lenne megvizsgálni, hogy az elmúlt időszakban hogyan működtek ezek az automatikus stabilizátorok, milyen érzékenységgel reagáltak a kibocsátás változásaira. A vizsgálat idősoros adatok elemzését igényli, és így számos nehézségbe ütközhet, mivel az amúgyis rövid idősorokat a gazdasági intézményrendszer változásai és a külső sokkok több ponton is megtörik.

Az államháztartási kiadások hosszú távú növekedési hatásai

A hosszú távú hatások pontos feltárása az itt bemutatottnál jóval részletesebb, a bevételi és kiadási tételek finomabb bontására is kiterjedő vizsgálatot igényel. Ehhez kiindulópontot adhat a bevezetőben említett, az EU által kidolgozott indikátor-rendszer.

Az államháztartás hosszú távú fenntarthatósága

Az adó- és járulékrendszer, a kiadások és bevételek mai szerkezete számos, a jövőbeni kiadásokra vonatkozó kötelezettséget tartalmaz, miközben bevételei erősen függenek olyan külső tényezőktől, amelyeket nem, vagy alig tud befolyásolni a kormány. A népesség öregedése például veszélyeztetheti a nyugdíj- és egészségügyi rendszer egyensúlyát, így a stabilitás megőrzése érdekében a várható hatásokat fontos minél hamarabb kiszámítani, és a szabályozás szükséges átalakítását idejében megtenni; a nyugdíjrendszerre vonatkozóan már készültek is ilyen számítások. A fenntarthatósági vizsgálatok egyik eszköze a korosztályi elszámolások, amelynek alkalmazására már Magyarországon is történt kísérlet.

Az adórendszer és a költségvetési kiadások mikroszintű vizsgálata

A fentiekén túl azt is érdemes megvizsgálni, hogy az adórendszer milyen torzításokat okoz, mennyire téríti el a gazdaságot annak hatékony működésétől, illetve azt, hogy a ráfordítások behozzák-e a várt eredményeket, és ezt mennyire hatékonyan teszik (vagyis ugyanaz az eredmény olcsóbban is elérhető lett volna-e). Ilyen vizsgálatot jelent például, ha a munkaadói járulékok és a munkaerő iránti kereslet közötti összefüggést keressük, vagy ha összevetjük az aktív munkaerőpiaci eszközökre költött összegeket, és az ezek segítségével elért növekedést a foglalkoztatásban, vagy csökkenést a tartós munkanélküliek arányában. Ide tartozik az is, ha megvizsgáljuk, hogy egy jóléti juttatási forma, vagy adókedvezmény átalakítása csökkentette-e a várt mértékben a jövedelem-egyenlőtlenségeket. Ezeket a kérdéseket mikroszintű adatokkal lehet vizsgálni, egyéni, háztartási, és vállalati szintű adatbázisok segítségével. Egyik lehetséges módszertani eszközük a mikroszimulációs modellezés, amelynek meghonosítása már elkezdődött a Pénzügyminisztériumban.

6. Hivatkozások

- Barabás Gyula, Hamecz István, Neményi Judit (1998) A költségvetés finanszírozási rendszerének átalakítása és az eladósodás megfékezése. *MNB Füzetek* 1998/5
- Békesi László (2001) A modern államok költségvetési politikáját befolyásoló makrogazdasági és gazdaságpolitikai keretek. *Közgazdasági Szemle*, 48(10) 865-869. o.
- Budapest Economics (2004) *Comparison of Government Revenue Structure and Major Spending Targets in Russia and Hungary. Examining the Role of Governments in the Growth of Transition Economies*. Kutatási jelentés, Budapest Economics, Center for Fiscal Policy and Center for Development Research, Budapest.
www.budapesteconomics.com/usaid_ttp
- Cullis, John és Jones, Philip (2003) *Közpénzügyek és közösségi döntések*. Aula, Budapest.
- Csaba Iván és Tóth István György (1999) A jóléti állam politikai gazdaságtana, in: *A jóléti állam politikai gazdaságtana*, Csaba I. és Tóth I.Gy. (szerk.) 7-41. o.
- Csillag István (2001a) Közpénzek, átláthatóság, pénzügyi fegyelem. (Konferencia a költségvetésről, Pénzügykutató Rt. Budapest 2001. április) *Közgazdasági Szemle*, 48(10) 805-809.o.
- Csillag István (2001b) Költségvetési összhangzattan. *Közgazdasági Szemle*, 48(10) 824-843.o.
- Esping-Andersen, G. (1990) *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge, Polity.
- Esping-Andersen, G. (1999) *Social Foundations of Postindustrial Economies*, Oxford, Oxford University Press.
- European Commission (2003) *Structures of the taxation systems in the European Union, Data 1995-2001*, European Commission, Taxation and Customs Union DG, Brüsszel.
- European Communities (2002) *European Economy - Public finances in EMU - 2002*. (2002/3), Európai Bizottság, Brüsszel.
- European Communities (2003) *European Economy - Public finances in EMU - 2002*. (2003/3), Európai Bizottság, Brüsszel.
- European Communities (2004) *European Economy - Public finances in EMU 2004*. A report by the Commission services. SEC(2004) 761, Európai Bizottság, Brüsszel.
- Gál Róbert Iván-Simonovits András-Szabó Miklós-Tarcali Géza (2000) *A korosztályi elszámolás Magyarországon*. TÁRKI, Budapest.
- Hjerpe, R. (2003) Uncovering the dimensions of the common good – problems of measurement of the size of the public sector. *VATT Discussion Papers*, Government Institute for Economic Research, Helsinki.
- John Hills (2004) Az állami és magánszektor a jóléti szolgáltatásokban: alapelvek és közgazdasági elemzés, *PM Kutatási Füzetek* 8.
- Kopányi Mihály (2001) A költségvetési összhang mikroökonómiai nézőpontból, *Közgazdasági Szemle*, 48(10): 844-864. o.

- KSH (2004) A 2001-2002-es évekre vonatkozó nemzeti számlák háztartási szektor adatait tartalmazó számlái. A Központi Statisztikai Hivatal adatközlése.
- László Csaba (2001) Vargabetűk az államháztartási reform tízéves történetében (1988-1997), *Közgazdasági Szemle*, 48(10): 844-864. o.
- Lelkes, O. (2000) A great leap towards liberalism? The Hungarian welfare state *International Journal of Social Welfare*, 9(2): 92-102. o.
- Magyarország konvergencia programja 2004*. Budapest, 2004 május.
- Pete Péter (1995) Az állami szektor finanszírozása Új-Zélandon. *Külgazdaság*, 39(9): 44-52. o.
- Pete Péter (2001) Elemzési keret egy leendő államháztartási reform alapelveihez. *Közgazdasági Szemle*, 48(10): 810-823. o.
- PM (2004) A Pénzügyminisztérium Államháztartási pénzügyek módszertani és statisztikai osztályának adatközlése (GFS szerkezetű, eredményszemléletű adó- és járulékadatok, 1999-2002 tény, 2003 előzetes adatok.)
- Schneider, F. és D. Enste (2000) Shadow Economies: Size, Causes, and Consequences, *The Journal of Economic Literature*, 38(1): 77-114. o.
- Tóth István György (1994) A jóléti rendszer az átmenet időszakában, *Közgazdasági szemle* 41(4): 313-340. o.
- Valentinyi Ákos (2000) Gazdasági növekedés, felzárkózás és költségvetési politika egy kis, nyitott gazdaságban. *Közgazdasági Szemle*, 47(6): 391-410 o.
- Valentinyi Ákos (2002) Gazdasági növekedés, felzárkózás és költségvetési politika. *Közgazdasági Szemle*, 49(1): 1-23. o.

7. Függelék

A. Statisztikai módszertan: a felhasznált adatok

Bevételi oldalon használt adatok

- GFS (Government Finance Statistics) szerkezetű, eredményszemléletű adó- és járulékadatok, 1999-2002 tény, 2003 előzetes adatok a Pénzügyminisztérium (2004) alapján.
- A KSH 2001-2002 évi nemzeti számlák háztartási szektor adatai.
- az EU tagországok esetében pedig ESA95 (European Standard of Accounts) szerkezetű adatok a European Commission (2003) alapján.

A kiadási oldalon használt adatok

- Magyarország: A Pénzügyminisztérium ÁHÍR adatbázisából származó, pénzforgalmi szemléletű részlegesen konszolidált adatok. Az államháztartáson belüli pénzmozgások kiszűrése nem terjedt ki a *munkáltatói járulékokra*. A keresleti hatás vizsgálatához ezeket a tételeket is ki kellene szűrni, itt azonban a kiadások szerkezetére voltunk kíváncsiak.
- A Pénzügyminisztérium Költségvetési főcsoportja által becsült magyar adatok ESA95 szerkezetben.
- Nemzetközi adatok: az ESA-95 módszertan szerint.
- Kelet-európai országok: az Európai Bizottság AMECO adatbázisának ¹⁹ ESA-95 adatai (EUROSTAT tényadatok és a DG ECFIN előrejelzései).

GFS és ESA 95 eltérése

Az alábbiakban bemutatott számítások azt jelzik, hogy a GFS szerkezet kissé alulbecsüli az ESA95 szerkezetű adóbevételeket, ezen belül pedig alulbecsüli a TB-járulék bevételeket, és felül a direkt adóbevételeket. Az indirekt adóbevételek esetében nincs lényeges eltérés.

A1. táblázat ESA95-GFS összehasonlítás, 2000-2001 (Mrd HUF és %)

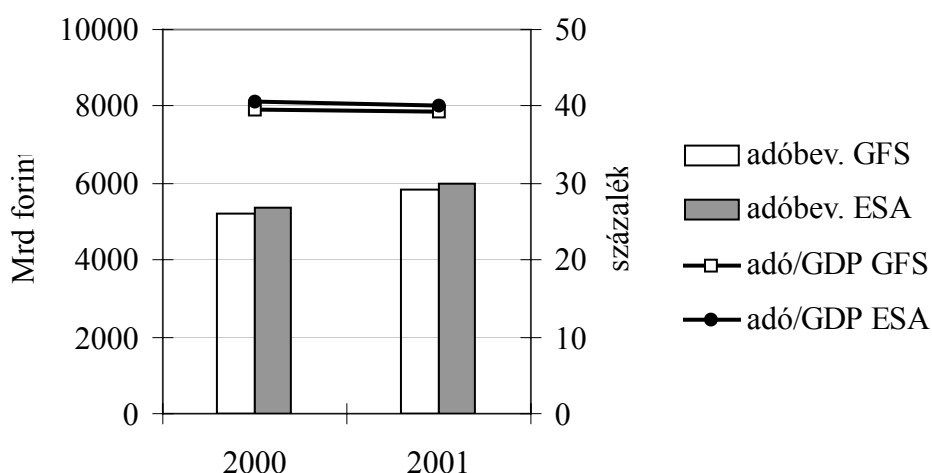
	2000	2001
Adóbevétel - GFS (Mrd HUF)	5201,066	5837,94
Adóbevétel - ESA (Mrd HUF)	5350,419	5969,72
Adó/GDP - GFS	39,48%	39,31%
Adó/GDP - ESA	40,62%	40,20%

Megjegyzés: A 2000-01-re elérhető ESA95 szerkezetű magyar adatok alapján készített saját számítások és a hivatalos GFS adatok.

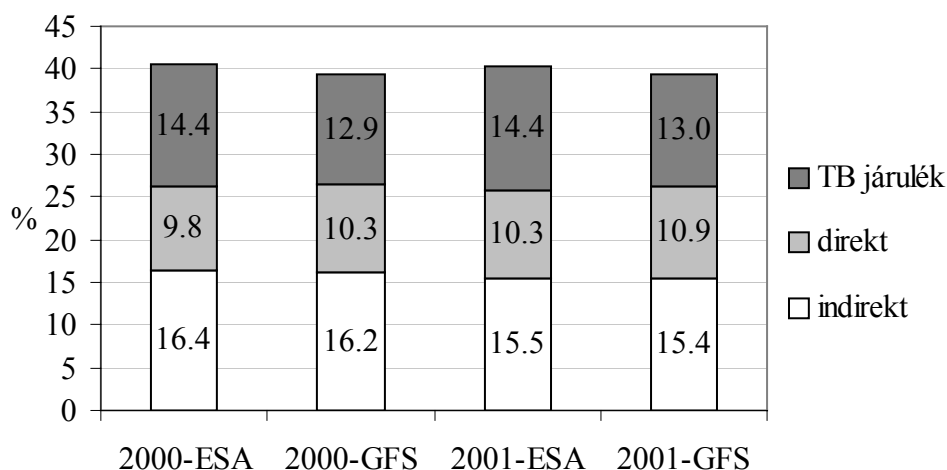
¹⁹ Elérhető az alábbi címen (2004. május 18-i letöltés):

http://europa.eu.int/comm/economy_finance/indicators/annual_macro_economic_database/ameco_en.htm

A1. ábra ESA95-GFS összehasonlítás, 2000-2001 (Mrd HUF és %)

A2. ábra A adóbevételek főbb adótípusok szerinti megoszlása GFS és ESA95 szerkezetben a teljes adóbevételen belül, 2000-2001

A pénzforgalmi és az eredményszemlélet különbsége

- A pénzforgalmi szemlélet az év folyamán bekövetkezett tényleges pénzmozgásokat követi. Az eredményszemlélet a keletkezett kötelezettségeket és jogos követeléseket veszi számba, de az elkészített számlák pontosságában nagy eltérések lehetnek, attól függően, hogy mely tételeket vezetik vissza keletkezésük évére.
- Az eredményszemléletű adatok a gazdaságpolitika torzítási hatásainak vizsgálatára alkalmasabbak, viszont Magyarország esetében nem mindig állnak rendelkezésre, ezért pénzforgalmi adatokat is használtunk, illetve az eredményszemléletű adatok tartalmában is lehetnek eltérések aszerint, hogy milyen forrásból származnak.

B. Államháztartási bevételek: Az EU tagországok és Magyarország adórendszerének összefoglaló táblázatai

B1. táblázat Magyar adóbevétel adatok

	1999	2000	2001	2002	2003
Összes adóbevétel folyó áron (Mrd HUF)	4 522	5 201	5 838	6 502	7 291
Összes adóbevétel 1999-es árakon (Mrd HUF)	4 522	4 738	5 347	6 176	6 966
Összes adóbevétel a GDP %-ában	39,7%	39,5%	39,3%	38,8%	40,2%

B2. táblázat Adóbevétel az egyes évekre és az időszakra számított éves átlag a GDP százalékában, EU15 tagországok és Magyarország

%	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	átlag*
Belgium	45,1	45,4	45,8	46,4	46	46	46			45,8
Dánia	49,3	49,9	49,8	50,1	51,5	49,5	49,8			50
Németország	41,3	42,1	42,1	42,1	42,9	42,9	41,2			42,1
Görögország	32,6	33	34,3	36,3	37,2	38,5	36,8			35,5
Spanyolország	33,4	33,8	34,2	34,5	35,2	35,7	35,6			34,6
Franciaország	44	45	45,2	45,1	45,7	45,3	45,4			45,1
Írország	33,4	33,5	32,8	32,1	31,9	32,3	31,2			32,5
Olaszország	41,2	42,8	44,7	43,2	43,3	42,7	42,6			42,9
Luxemburg	42,4	42,4	41,6	40,2	40,8	41,3	41,8			41,5
Hollandia	40,6	40,8	40,7	40,3	41,7	41,5	40			40,8
Ausztria	42,4	43,9	44,7	44,4	44,4	43,5	45,6			44,1
Portugália	33,6	34,4	34,7	34,9	36	36,4	35,9			35,1
Finnország	46,2	47,4	46,8	46,6	47	48	46			46,9
Svédország	49,1	51,9	52	53,6	53	52,5	54,1			52,3
Nagy-Britannia	35,4	35,1	35,6	36,8	36,9	37,6	37,5			36,4
EU15	40,8	41,5	41,6	41,6	41,8	41,7	41,1			41,4
Euro12	41,1	42	42,4	42	42,5	42,3	41,5			42
Magyaro.					39,7	39,5	39,3	38,8	40,2	39,5

* A melléklet táblázataiban, ahol releváns, az átlag az EU tagországok esetében az 1995-2001-es időszakra számított átlagot, míg Magyarország esetében az 1999-2003-as időszakra számított átlagot jelenti

B.3. táblázat GDP/per fő (2003-ban, PPS alapon) és összes adóbevétel a GDP %-ában 2003-ban

	GDP/fő (1000 PPS)	Adóbevétel/GDP (%)
Belgium	26,0	47,5
Dánia	27,3	50,2
Németország	24,1	41,6
Görögország	17,8	38,8
Spanyolország	21,2	36,7
Franciaország	25,3	45,6
Írország	29,2	31,5
Olaszország	23,9	41,7
Hollandia	26,6	40,0
Ausztria	27,0	45,6
Portugália	16,7	38,5
Finnország	24,6	44,6
Svédország	25,4	51,3
Nagy-Britannia	26,5	37,0
EU15	24,3	41,6
Csehország	15,5	36,0
Észtország	10,0	35,6
Lettország	9,0	30,7
Litvánia	10,4	31,0
Lengyelország	10,4	36,7
Szlovákia	11,7	32,2
Magyarország	13,4	39,7

Megjegyzés: A többi adóbevételre vonatkozó ábrától eltérően az adatokat az AMECO adatbázisból származnak, mivel ebben találhatóak az új EU tagországra vonatkozó adatok is. Ez okozhat kisebb eltéréseket a többi bemutatott adattól.

B.4. táblázat Adóbevételek adótípusok szerint az összes adóbevétel százalékában, EU15 és Magyarország, 2001

%	indirekt	Direkt	TB-járulék
Belgium	29,6	39,2	31,2
Németország	30,3	27,3	42,5
Dánia	35,1	60,4	4,4
Spanyolország	33,8	30,5	35,7
Görögország	40,8	28,3	30,9
Franciaország	34,7	29,1	36,3
Írország	43,6	41,9	14,5
Olaszország	35,3	35,7	29
Luxemburg	34,1	38,2	27,7
Hollandia	33,7	30,6	35,6
Ausztria	33,8	33,4	32,8
Portugália	41,4	27,8	30,9
Finnország	29,9	43	27,1
Svédország	31,3	41,2	27,5
Nagy-Britannia	37,8	45,2	17,1
EU15	33,7	34,9	31,4
Euro12	31,1	29,5	33,9
Magyarország	39,3	27,8	33,0

B.5. táblázat Adóbevételadótípusok szerint az összes adóbevétel százalékában, 7 új EU tagország, 2003

	indirekt	direkt	TB-járulék
Csehország	31,6	26,8	41,6
Szlovákia	34,6	22,1	43,3
Észtország	37,3	28,1	34,6
Magyarország	38,8	26,5	34,7
Lettország	40,3	28,2	31,5
Lengyelország	41,0	18,9	40,1
Litvánia	41,8	29,9	28,3

Megjegyzés: A többi adóbevételre vonatkozó ábrától eltérően az adatokat az AMECO adatbázisból származnak, ez okozhat kisebb eltéréseket a többi bemutatott adattól.

B6. táblázat Indirekt adóbevételek a főbb adónemek szerint a GDP százalékában, 2001-ben

%	ÁFA/VAT	Jövedéki adó	Egyéb indirekt	Összesen	ÁFA/összes indirekt
Belgium	7	2,4	4,2	13,6	51,5
Németország	6,7	2,3	3,5	12,5	53,6
Dánia	9,7	4,2	3,6	17,5	55,4
Spanyolország	6,1	2,6	3,3	12	50,8
Görögország	8,2	3,4	3,4	15	54,7
Franciaország	7,4	2,5	5,8	15,7	47,1
Írország	7	4,5	2,1	13,6	51,5
Olaszország	6,4	2,5	6,1	15	42,7
Luxemburg	6,2	4,3	3,8	14,3	43,4
Hollandia	7,6	2,6	3,3	13,5	56,3
Ausztria	8,1	2,8	4,5	15,4	52,6
Portugália	8,3	3	3,6	14,9	55,7
Finnország	8,1	3,4	2,2	13,7	59,1
Svédország	9	3,2	4,7	16,9	53,3
Nagy-Britannia	6,9	2,2	5,1	14,2	48,6
EU15	7	2,5	4,5	14	50,0
Euro12	6,9	2,5	4,4	13,8	50,0
Magyaro.	8,3	3,6	3,5	15,4	53,7

B.7. táblázat Indirekt adóbevételek a GDP százalékában

%	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	átlag
Belgium	13,3	13,7	13,9	13,9	14,1	14	13,6			13,8
Dánia	17,2	17,5	17,7	18,5	18,3	17,4	17,5			17,7
Németország	12,3	12,2	12,2	12,3	12,8	12,7	12,5			12,4
Görögország	14,4	14,8	14,9	15,1	15,6	15,9	15			15,1
Spanyolország	10,9	10,9	11,2	11,8	12,3	12,3	12			11,6
Franciaország	16,2	16,8	16,7	16,6	16,5	16,1	15,7			16,4
Írország	14,7	14,6	14,2	14	13,8	13,9	13,6			14,1
Olaszország	12,7	12,5	12,9	15,9	15,6	15,5	15			14,3
Luxemburg	13,5	13,4	13,6	13,5	14,4	14,8	14,3			13,9
Hollandia	11,9	12,2	12,5	12,5	13,1	13	13,5			12,7
Ausztria	15,2	15,4	15,8	15,6	15,8	15,3	15,4			15,5
Portugália	14,6	14,7	14,5	15	15,4	15,1	14,9			14,9
Finnország	14,1	14,2	14,9	14,6	14,8	14,1	13,7			14,3
Svédország	16,3	16,8	17,1	17,8	19	16,9	16,9			17,3
Nagy-Britannia	14,1	14	14,2	14,1	14,4	14,5	14,2			14,2
EU	13,6	13,7	13,8	14,3	14,5	14,3	14			14
Euro12	13,4	13,4	13,6	14,1	14,3	14,1	13,8			13,8
Magyarország					16,4	16,2	15,4	15,0	16,7	16,0

B8. táblázat Indirekt adóbevételek az összes adóbevétel százalékában

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	átlag
Belgium	29,5	30,2	30,3	29,9	30,6	30,5	29,6			30,1
Dánia	34,8	35	35,6	36,8	35,6	35,1	35,1			35,5
Németország	29,8	29	29	29,1	29,9	29,6	30,3			29,5
Görögország	44,1	44,8	43,6	41,4	42,1	41,2	40,8			42,6
Spanyolország	32,6	32,4	32,7	34,2	35,1	34,6	33,8			33,6
Franciaország	36,8	37,2	37	36,9	36,2	35,5	34,7			36,3
Írország	43,9	43,6	43,4	43,5	43,1	42,9	43,6			43,4
Olaszország	30,9	29,1	28,9	36,7	36,1	36,3	35,3			33,3
Luxemburg	31,9	31,6	32,7	33,6	35,3	35,9	34,1			33,6
Hollandia	29,3	29,9	30,7	31,1	31,5	31,4	33,7			31,1
Ausztria	35,8	35,2	35,4	35,1	35,5	35,2	33,8			35,2
Portugália	43,5	42,7	41,8	43	42,9	41,4	41,4			42,4
Finnország	30,5	29,9	31,8	31,3	31,4	29,4	29,9			30,6
Svédország	33,3	32,4	32,8	33,2	35,9	32,1	31,3			33
Nagy-Britannia	39,9	40,1	39,9	38,3	39,1	38,5	37,8			39,1
EU15	32,4	31,7	32,1	33,6	34,1	33,8	33,7			33,1
Euro12	29,2	28,5	28,7	30,8	31,1	30,9	31,1			30,1
Magyarország					41,2	41,1	39,3	38,6	41,7	40,4

B9. táblázat Direkt adóbevételek a főbb adónemek szerint a GDP arányában, 2001

	SZJA	Társasági	Egyéb	Összesen	SZJA/direkt
Belgium	13,7	3,3	1,1	18,1	75,7
Németország	10,1	0,6	0,5	11,2	90,2
Dánia	26,3	3,1	0,7	30,1	87,4
Spanyolország	7,1	3	0,7	10,8	65,7
Görögország	4,8	3,2	2,4	10,4	46,2
Franciaország	8,5	3,1	1,6	13,2	64,4
Írország	8,3	3,6	1,2	13,1	63,4
Olaszország	11,2	2,9	1,1	15,2	73,7
Luxemburg	7,3	7,7	1	16	45,6
Hollandia	6,5	4,1	1,6	12,2	53,3
Ausztria	10,9	3,3	1	15,2	71,7
Portugália	6	3,6	0,4	10	60,0
Finnország	14,5	4,3	1	19,8	73,2
Svédország	17,6	3,7	1	22,3	78,9
Nagy-Britannia	11	3,3	2,7	17	64,7
EU15	10,1	2,6	1,4	14,1	71,6
Euro12	9,4	2,4	1	12,8	73,4
Magyarország	7,7	2,4	0,9	10,9	70,4

B10. táblázat Direkt adóbevételek a GDP százalékában

%	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	átlag
Belgium	17,1	17	17,4	18,1	17,5	17,8	18,1			17,6
Dánia	30,6	30,8	30,5	30,1	31	29,8	30,1			30,4
Németország	11,2	11,6	11,3	11,6	12,1	12,6	11,2			11,7
Görögország	7,8	7,4	8,2	9,8	10,2	11,2	10,4			9,3
Spanyolország	10,5	10,6	10,8	10,5	10,6	10,9	10,8			10,7
Franciaország	9	9,4	10,1	12,2	12,7	12,9	13,2			11,4
Írország	13,7	14,2	14,2	13,9	13,9	14,1	13,1			13,9
Olaszország	15,4	15,7	16,9	14,9	15,3	14,8	15,2			15,5
Luxemburg	17,6	18	17,5	16,5	16	15,9	16			16,8
Hollandia	12,7	13,2	12,7	12,5	12,5	12,4	12,2			12,6
Ausztria	12	13,2	13,5	13,7	13,4	13,3	15,2			13,5
Portugália	8,9	9,6	9,7	9,4	9,9	10,5	10			9,7
Finnország	17,6	19,2	18,7	19,1	19,1	21,7	19,8			19,3
Svédország	19,7	20,9	21	21,8	21,3	21,4	22,3			21,2
Nagy-Britannia	15,1	14,9	15,2	16,4	16,4	16,8	17			16
EU15	12,8	13,2	13,5	13,8	14,1	14,3	14,1			13,7
Euro12	11,7	12,2	12,5	12,7	13	13,2	12,8			12,6
Magyaro.					10,0	10,3	10,9	10,9	10,5	10,5

B11. táblázat Direkt adóbevételek az összes adóbevétel százalékában

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	átlag
Belgium	37,8	37,6	38,1	38,9	38,1	38,7	39,2			38,4
Dánia	62,1	61,8	61,3	60,1	60,2	60,2	60,4			60,9
Németország	27,2	27,5	26,9	27,7	28,3	29,4	27,3			27,8
Görögország	23,8	22,5	23,9	27	27,4	29,1	28,3			26
Spanyolország	31,3	31,4	31,6	30,6	30,2	30,5	30,5			30,9
Franciaország	20,5	20,9	22,3	27	27,8	28,4	29,1			25,1
Írország	41,1	42,5	43,3	43,4	43,5	43,5	41,9			42,8
Olaszország	37,4	36,7	37,7	34,5	35,3	34,7	35,7			36
Luxemburg	41,6	42,5	42,1	41	39,2	38,5	38,2			40,4
Hollandia	31,2	32,3	31,3	30,9	30	30	30,6			30,9
Ausztria	28,4	30	30,3	30,8	30,3	30,6	33,4			30,5
Portugália	26,6	27,8	27,9	27	27,5	28,8	27,8			27,6
Finnország	38	40,6	40	41,1	40,7	45,2	43			41,2
Svédország	40	40,4	40,4	40,7	40,2	40,7	41,2			40,5
Nagy-Britannia	42,6	42,6	42,6	44,5	44,3	44,6	45,2			43,8
EU15	33,2	33,7	34,1	34,2	34,4	35,1	34,9			34,2
Euro12	29	29,6	29,7	29,1	29,5	30	29,5			29,5
Magyarország					25,1	26,2	27,8	28,2	26,2	26,7

B12. táblázat TB járulék bevételek megoszlása a GDP arányában, 2001

	Munkaadó	Munkavállaló	Önfoglalkoztatott	Összesen
Belgium	8,6	4,5	1,2	14,3
Németország	7,5	6,9	3,1	17,5
Dánia	0,3	1,9	0	2,2
Spanyolország	8,9	2	1,8	12,7
Görögország	5,3	4,4	1,6	11,3
Franciaország	11,3	4,1	1,1	16,5
Írország	2,8	1,5	0,2	4,5
Olaszország	8,6	2,4	1,4	12,4
Luxemburg	5,2	5,1	1,3	11,6
Hollandia	4,6	6,8	2,9	14,3
Ausztria	7	6,2	1,7	14,9
Portugália	7,1	3,4	0,5	11
Finnország	9,2	2,3	0,9	12,4
Svédország	11,6	3	0,3	14,9
Nagy-Britannia	3,6	2,6	0,2	6,4
EU15	7,4	4,1	1,5	13
Euro12	8,3	4,6	1,9	14,8
Magyarország	10,3	2,2	0,5	13,0

B13. táblázat TB járulék bevételek alakulása az összes adóbevétel arányában

%	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	átlag
Belgium	32,7	32,2	31,6	31,2	31,2	30,8	31,2			31,6
Dánia	3,1	3,1	3,1	3,1	4,2	4,6	4,4			3,7
Németország	43	43,5	44,1	43,2	41,8	41	42,5			42,7
Görögország	32,1	32,8	32,5	31,6	30,6	29,7	30,9			31,5
Spanyolország	36	36,2	35,6	35,2	34,8	34,9	35,7			35,5
Franciaország	42,6	41,9	40,7	36,1	36	36,1	36,3			38,5
Írország	15	13,9	13,3	13,1	13,4	13,5	14,5			13,8
Olaszország	31,6	34,2	33,4	28,8	28,7	28,9	29			30,7
Luxemburg	26,5	25,9	25,2	25,4	25,5	25,6	27,7			26
Hollandia	39,5	37,9	38	38	38,5	38,6	35,6			38
Ausztria	35,8	34,8	34,3	34,1	34,2	34,2	32,8			34,3
Portugália	30	29,5	30,3	30	29,5	29,9	30,9			30
Finnország	31,5	29,5	28,2	27,6	27,8	25,4	27,1			28,2
Svédország	26,7	27,3	26,8	26,1	23,9	27,2	27,5			26,5
Nagy-Britannia	17,4	17,4	17,5	17,2	16,5	16,9	17,1			17,1
EU15	34,4	34,6	33,8	32,2	31,5	31,1	31,4			32,7
Euro12	36,1	36,5	36,3	34,6	34	33,6	33,9			35
Magyarország					33,64	32,70	32,99	33,20	32,12	32,93

B14. táblázat Adóbevételek kormányzati szint szerint az összes adóbevétel százalékában, 2001

%	központi		helyi		TB alapok	EU intézmények
	korm.	tartomány	önkorm.			
Belgium	34,6	24,2	4,6		34,5	2,1
Németország	27,7	21,7	6,8		42,5	1,4
Dánia	61,4	0	33,8		4,4	0,4
Spanyolország	46,4	7,6	8,8		35,4	1,8
Görögország	66,8	0	1		30,5	1,8
Franciaország	41,7	0	9,4		47,5	1,3
Írország	84,1	0	2,1		11,9	2,1
Olaszország	54,9	0	14,9		28,9	1,3
Luxemburg	66,2	0	5,6		26,8	1,3
Hollandia	58,6	0	3,6		35,6	2,1
Ausztria	53	7,4	11,5		26,5	1,6
Portugália	61,5	0	6		30,8	1,7
Finnország	51,7	0	22,1		25	1,1
Svédország	58,5	0	29,3		11,1	1,1
Nagy-Britannia	94,4	0	4,1		0	1,5
EU-15	54,3	8,3	9		26,9	1,5
EU15 UK nélkül	54,8	4,4	11,4		28,0	1,5
Magyaro.	59,3	0,0	10,4		30,3	0,0

B15. táblázat Helyi önkormányzatokat illető adóbevételek alakulása az összes adóbevétel százalékában

%	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	átlag
Belgium	4,9	5	5	4,7	4,8	4,2	4,6			4,7
Dánia	31,4	31,1	31,3	31,8	31,3	32,7	33,8			31,9
Németország	6,3	6,4	6,5	6,9	7	7	6,8			6,7
Görögország	0,9	1	1	0,9	0,9	0,9	1			0,9
Spanyolország	8,7	8,5	8,8	9,2	9,2	9	8,8			8,9
Franciaország	10,4	10,6	10,4	10,4	10,2	9,6	9,4			10,1
Írország	2,6	2,5	2,4	2,3	2,1	2	2,1			2,3
Olaszország	7,8	8,2	7,9	13,3	12,4	13,9	14,9			11,2
Luxemburg	6,4	6,5	6,1	6,1	5,7	5,8	5,6			6
Hollandia	3,2	3,4	3,5	3,5	3,4	3,4	3,6			3,4
Ausztria	12	12,1	11,9	11,7	11,7	11,6	11,5			11,8
Portugália	5,2	5,2	5,2	5,6	6	6	6			5,6
Finnország	22,2	22,7	21,6	21,7	21,6	21,6	22,1			21,9
Svédország	30,2	30,5	29,8	28,3	28,7	29,3	29,3			29,4
Nagy-Britannia	3,7	3,8	3,8	3,8	3,9	3,9	4,1			3,8
EU15	7,7	8	7,8	8,8	8,7	8,9	9			8,4
Euro12	6,9	7,1	7,1	8,6	8,4	8,7	8,9			7,9
Magyarország					9,5	9,8	10,4	10,6	11,2	10,3

B16. táblázat Tőkét, munkaerőt és fogyasztást terhelő adóbevételek az összes adóbevétel százalékában, 2001-ben

%	munka	fogyasztás	tőke
Belgium	54,8	24	21,2
Németország	59,6	25,9	14,6
Dánia	55,7	31,6	12,7
Spanyolország	46,5	28	25,5
Görögország	35,4	41,9	22,7
Franciaország	51	26,7	22,2
Írország	36,3	38,5	25,2
Olaszország	48,3	24,4	27,4
Luxemburg	39,7	26,8	33,6
Hollandia	47,2	30,5	22,4
Ausztria	53,2	27,1	19,7
Portugália	42	33,9	24,1
Finnország	53	29,2	17,8
Svédország	61,1	23,7	15,2
Nagy-Britannia	39,1	35,5	25,4
EU15	50,4	28,3	21,4
Magyarország	49,5	37,7	12,8

B17. táblázat A tőkejövedelmeket terhelő adóbevételek alakulása az összes adóbevétel százalékában

%	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	átlag
Belgium	20,2	20,5	20,8	21,9	21,4	21,4	21,2			21,1
Dánia	11,6	11,7	12,2	13,2	14,2	12,3	12,7			12,5
Németország	14	15,6	15,4	16,1	17	17,3	14,6			15,7
Görögország	20,6	19,6	22,4	23,9	25,5	27,2	22,7			23,1
Spanyolország	23,2	23,1	24,7	24,5	25,6	25,9	25,5			24,6
Franciaország	18,7	19,2	20,1	20,7	21,2	21,9	22,2			20,6
Írország	20	21,5	22,3	23,4	25,3	25,4	25,2			23,3
Olaszország	29,4	29,1	29,5	26,7	26,9	26,8	27,4			27,9
Luxemburg	33,3	34,2	34,2	35,2	33,9	34,4	33,6			34,1
Hollandia	18,5	20,7	21,8	21,9	22,1	21,8	22,4			21,3
Ausztria	15,8	16,3	16,2	16,9	15,9	16,5	19,7			16,8
Portugália	20,8	21,9	23	23,2	24,9	25,1	24,1			23,3
Finnország	13	13,8	15,6	17,3	17,6	21,1	17,8			16,6
Svédország	8,9	12,4	12,4	12,6	13,3	14,5	15,2			12,7
Nagy-Britannia	21,9	23	24,6	25,4	25,1	25,4	25,4			24,4
EU15	19	20,3	21,1	21,1	21,5	21,9	21,4			20,9
Euro12	17,9	19,2	19,7	19,4	20	20,3	19,5			19,4
Magyarország					11,7	11,3	12,8	13,0	12,8	12,3

B18. táblázat A munkajövedelmeket terhelő adóbevételek alakulása az összes százalékában

%	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	átlag
Belgium	55,6	54,6	54,5	53,9	53,6	53,8	54,8			54,4
Dánia	56,8	56,3	55,7	54	53,9	55,7	55,7			55,4
Németország	60,3	59,7	60,3	59,5	58	57,8	59,6			59,3
Görögország	36,2	37,2	37,4	37,2	36,2	34,6	35,4			36,3
Spanyolország	50	50,1	48,2	47,2	45,2	45,3	46,5			47,5
Franciaország	52,2	51,5	51,3	50,8	50,7	51	51			51,2
Írország	40,8	39,6	39	37,8	36,7	36,5	36,3			38,1
Olaszország	45,1	47,2	47,3	48,5	47,7	47,4	48,3			47,4
Luxemburg	39,7	39,3	38,7	37,5	38	38,1	39,7			38,7
Hollandia	54,5	51,8	50,3	49,8	49,7	49,9	47,2			50,4
Ausztria	56,9	54,8	55,3	54,9	55,5	55,1	53,2			55,1
Portugália	41,8	41,3	41,3	40,7	40	40,8	42			41,1
Finnország	57,3	57,1	53,5	52,4	51,8	50,3	53			53,6
Svédország	63,4	62	62,2	62,6	61,8	61,2	61,1			62,1
Nagy-Britannia	40,1	38,9	37,6	38,3	37,9	38,7	39,1			38,7
EU15	52,9	52,3	51,3	51,1	50,1	49,8	50,4			51,1
Euro12	51,5	51,2	50,8	50,5	49,5	49,2	49,9			50,4
Magyaro.					48,8	48,9	49,5	50,0	47,3	48,9

C. Államháztartási kiadások összefoglaló táblázatai

C.1. táblázat Államháztartási kiadások a GDP százalékában funkcionális bontásban,

EU-15 (2001) és Magyarország (2000-2002)

	Állami működési funkciók			Gazd. funk- ciók	Körny. véde- lem	Jóléti funkciók					Adós ság keze- lés	Ösz- sze- sen
	Ált. köz- szolg.	Vé- de- lem	Rend- véd. és közbizt.			La- kás	Egész- ség- ügy	Kultú- ra és vallás	Okta- tás	Szoci- ális véde- lem		
Belgium	3,4	1,2	1,6	4,4	0,7	0,4	6,6	1,0	6,2	17,4	6,5	49,4
Dánia	0,6	1,7	1,0	3,6	n.a.	0,9	5,4	1,7	8,3	24,2	3,9	55,3
Németo.	3,0	1,2	1,6	4,3	0,6	1,1	6,3	0,7	4,2	21,9	3,3	48,3
Görögo.	9,9	3,2	0,8	5,5	0,5	0,4	4,1	0,4	3,8	18,8	6,3	48,1
Spanyolo.	2,5	1,2	2,1	4,4	0,9	1,1	5,4	1,1	4,3	13,5	3,1	39,3
Franciao.	3,5	2,4	1,0	5,2	1,3	1,0	7,9	0,8	6,0	20,4	3,1	52,5
Írország	2,0	0,7	1,5	5,0	n.a.	1,8	6,3	0,6	4,3	9,7	1,5	34,1
Olaszország	3,1	1,1	1,9	4,0	0,8	0,9	6,3	0,9	5,1	17,7	6,4	48,5
Luxemburg	4,9	0,3	1,0	2,8	1,3	0,8	4,9	1,7	4,7	17,1	0,3	39,1
Hollandia	4,6	1,6	1,5	5,6	0,7	1,5	4,1	1,1	4,8	17,5	3,5	46,4
Ausztria	5,0	0,9	1,4	5,5	0,4	1,0	5,8	1,0	5,8	21,9	3,6	52,1
Portugália	3,5	1,7	1,9	6,1	0,7	0,9	6,8	1,2	6,9	13,4	3,1	46,4
Finnország	3,7	1,5	1,4	4,6	0,3	0,6	6,0	1,2	6,3	20,6	2,7	49,0
Svédó.	5,2	2,2	1,4	4,4	0,3	1,0	6,6	1,1	7,7	23,9	3,3	57,2
Nagy-Brit.	1,9	2,6	1,9	2,3	0,5	0,4	6,1	0,5	4,6	16,0	2,4	40,2
EU15	3,2	1,7	1,6	4,2	0,7	0,9	6,3	0,8	5,1	18,8	3,6	47,1
EUR12	3,6	1,5	1,5	4,7	0,8	1,0	6,4	0,9	5,0	19,2	3,9	48,1
Magyaró.												
2000	5,3	1,2	2,0	5,9	0,8	1,5	4,6	1,4	5,7	14,7	5,6	47,9
2001	5,5	1,3	2,1	6,1	1,0	1,4	4,6	1,5	5,9	14,7	4,8	48,1
2002	5,0	1,4	2,2	10,3	1,0	1,7	4,8	1,7	6,2	15,5	4,0	53,3

Forrás: Nemzetközi adatok: Eurostat, magyar adatok: PM Költségvetési főcsoport számítások.

**C.2. táblázat A folyó kiadások szerkezete a GDP százalékában
az Európai Unió tagországaiban 2002-ben**

	Közösségi fogyasztás	Termé- szetbeni juttatások	Nem természet- beni juttatások	Kamat- kiadások	Támoga- tások	Egyéb folyó kiadások
Belgium	8,3	14,1	16,1	6,1	1,6	2,1
Dánia	7,6	18,8	17,5	2,9	2,2	2,6
Németország	7,9	11,2	19,4	3,1	1,5	1,7
Görögország	9,4	6,2	16,4	6,2	0,2	1,3
Spanyolország	7,7	10,2	12,3	2,9	1,1	1,3
Franciaország	9,4	14,5	18,1	3,2	1,3	1,8
Írország	5,5	9,6	8,4	1,4	0,8	2,2
Olaszország	7,2	11,8	17,0	5,9	1,1	1,5
Luxemburg	7,4	10,5	15,7	0,3	1,7	3,2
Hollandia	11,4	13,1	11,8	3,1	1,5	1,8
Ausztria	7,1	11,6	18,6	3,6	2,8	3,4
Portugália	8,5	12,6	12,9	3,0	1,5	2,3
Finnország	7,6	14,0	16,8	2,2	1,4	2,6
Svédország	8,5	19,5	18,4	3,2	1,5	3,8
Nagy-Britannia	7,7	12,4	13,5	2,0	0,6	2,6

Forrás: Eurostat.

Tartalom

1. Bevezetés	3
2. Az államháztartás mérete	12
3. A bevételek szerkezete	17
4. Az államháztartási kiadások szerkezete	32
5. Összegzés és további lehetséges kutatási irányok	45
6. Hivatkozások	49
7. Függelék	51

A PM Kutatási Füzetek sorozatban eddig megjelent tanulmányok

1. Kállay László, Kissné Kovács Eszter, Kőhegyi Kálmán: Piaci környezet, szabályozás, és vállalkozásösztönzés. 2003. augusztus
2. Fleischer Tamás: Az infrastruktúra-hálózatok és a gazdaság versenyképessége. 2003. augusztus
3. Sass Magdolna: Versenyképesség és a közvetlen külföldi működőtőkebefektetésekkel kapcsolatos gazdaságpolitikák. 2003. szeptember
4. Scharle Ágota: Munkaerőpiac és versenyképesség. 2003. október
5. Pataki György, Bela Györgyi, Kohlheb Norbert: Versenyképesség és környezetvédelem. 2003. december
6. Borsi Balázs: A technológiai megújulás, az innováció és a kutatás-fejlesztés, mint versenyképességi tényezők a magyar gazdaságban. 2004. február
7. Lelkes Orsolya: Társadalmi kohézió Magyarországon: elméleti alapok és tények. 2004. március
8. Hills, John: Az állami és magánszektor a jóléti szolgáltatásokban. (Szerkesztette: Benedek Dóra). 2004. május